

Sofia Maliniemi

PELON PARADOKSIT

Laadullinen tutkimus turvattomuudesta ja eriarvoisuudesta
ikäntyvien naisten keskustelussa

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Sofia Maliniemi
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2023

Kandidaatin tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia eriarvoisuuden muotoja ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteen taustalla piilee.

Katujen ja asuinympäristöjen turvattomuus on ollut viime vuosina laajasti esillä niin julkisessa keskustelussa kuin poliittisessa päätöksenteossa. Erityisesti ikääntyvät ja naiset kokevat paljon turvattomuutta ja väkivallan pelkoa julkisissa tiloissa ja asuinympäristöissään. Turvattomuuden tunne ei kuitenkaan aiheudu suoraan todellisesta väkivallan uhasta, sillä ikääntyvät ja naiset eivät joudu muita ihmisryhmiä useammin väkivallan uhriksi. Turvallisuuden tunne ei jakaudu tasaisesti eri ihmisryhmien välille, vaan mukailee usein olemassa olevia sosiaalisia hierarkioita.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia eriarvoisuuteen linkittyneitä taustatekijöitä turvattomuuden kokemukseen liitetään ikääntyvien naisten puheessa. Tässä hyödynnän Van der Wurffin, Staalduinenin ja Stringerin (1989) muodostamaa sosiaalipsykologista mallia, joka jäsentää rikoksen pelon taustatekijöitä. Lisäksi yhdistän taustatekijät eriarvoisuuden sosiaalisiin käytäntöihin Michel Foucault'n diskurssikäsitelmän kautta.

Tutkimuksen aineistona toimii ryhmähaastattelu, jossa 51-84-vuotiaat naiset (n=11) keskustelevat katuväkivallan pelosta. Luokittelin ensin ryhmähaastattelussa esiintyviä turvattomuuden tunteen taustatekijöitä sisällönanalyysin avulla sosiaalipsykologisen mallin mukaisesti kategorioihin, joista tulkitsin sitten diskurssianalyysin keinoin eriarvoisuusdiskursseja.

Tutkimuksessa havaittiin, että ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteen taustalla on useita eriarvoisuuteen viittaavia tekijöitä. Turvattomuuden tunteeseen liittyy useita naisten vanhenemiseen liittyviä huono-osaisuuden muotoja, kuten taloudelliset haasteet, auktoriteetin ja kehon autonomian kokemuksen väheneminen sekä sukupuolten välinen eriarvoisuus. Jotkin eriarvoisuuden muodot, kuten seksuaalisen kiinnostavuuden laskeminen kuitenkin näyttäytyivät myös turvattomuuden tunteelta suojaavina tekijöinä. Lisäksi turvattomuuden tunteeseen yhdistyi eriarvoistavat mielikuvat, joita ikääntyvät naiset liittivät mahdolliseen väkivallan tekijään. Keskustelusta oli tulkittavissa kaksi eriarvoisuusdiskurssia, uhri- ja uhkadiskurssi, jotka havainnollistavat sitä, miten pelon kokija ja kohde rakentuvat diskursiivisesti ryhmäkeskustelussa.

Analyysin tulokset valottavat sitä, miten eriarvoisuus kietoutuu turvattomuuden kokemukseen ikääntyvien naisten puheessa. Lisäksi analyysin tulokset tekevät näkyväksi, millaisia eriarvoistavia sosiaalisia käytäntöjä turvattomuuden ilmaisujen taustalla on tulkittavissa.

Avainsanat: Turvattomuuden tunne, väkivallan uhka, ikääntyvät naiset, rappeutumisen diskurssi, sosiaaliset käytännöt, eriarvoisuus, huono-osaisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

Sisällys

1. Johdanto.....	1
2. Turvattomuuden tunne ja ikääntyvät naiset	2
2.1. Turvattomuuden ja turvattomuuden tunteen tutkimusta	2
2.2. Ikääntyvät naiset eriarvoisuuksien risteyksessä.....	5
3. Teoria ja käsitteet	7
3.1. Sosiaalipsykologinen malli kartoittamassa rikoksen pelon syitä.....	7
3.2. Eriarvoisuuden diskursseja ja sosiaalinen asemituminen	9
4. Tutkimusasetelma	10
4.1. Tutkimuskysymykset ja aineisto	10
4.2. Sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi menetelminä.....	11
4.3. Eettisyys	12
5. Tulokset	13
5.1. Ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteen taustatekijät.....	13
5.1.1. Kiinnostavuus	14
5.1.2. Voimasuhteet.....	15
5.2.3. Pahat aikomukset	17
5.1.4. Rikoksen mahdollistava tila.....	19
5.2. Eriarvoisuusdiskurssit rakentamassa pelon kohdetta ja kokijaa	20
5.2.1. Uhridiskurssi	21
5.2.2. Uhkadiskurssi	22
5.2.3. Miten ja miksi uhri- ja uhkadiskursseja käytetään?.....	22
6. Johtopäätökset ja pohdintaa	25
Lähteet	30

1. Johdanto

Turvattomuuden tunne kaduilla ja asuinalueilla on ollut vilkkaan julkisen keskustelun kohteena viime vuosina. Uutisointi varsinkin katujengien pelosta on vallannut paljon mediatilaa ja useat suomalaiset vaikuttavat olevan peloissaan siitä, että Suomi ajautuu “Ruotsin tielle”, millä viitataan Ruotsissa puhjenneseen jengisotaan (ks. esim. Iltalehti, 31.10.2022). Lisäksi erityisesti nuorten tekemät rikokset ja teräaseiden hallussapito ovat vallanneet paljon palstatilaa mediassa ja sosiaalisen median alustoilla (ks. esim. Yle Uutiset, 4.11.2022). Syksyllä 2022 Perussuomalaisten kahdeksanosainen kriminaalipoliittinen ohjelma pyrki vastaamaan näennäiseen turvattomuuden lisääntymiseen vaatimalla tiukempia vankeusrangaistuksia ja oikeuskäytäntöjä, muun muassa pidempiä vankeustuomioita, rikosoikeudellisen ikärajan alentamista 14:än ikävuoteen sekä tiukennuksia rikoksen tehneiden maahanmuuttajien saamiin rangaistuksiin (Perussuomalaiset.fi, 10.10.2022).

Turvattomuuden tunteeseen ja väkivallan pelkoon liittyvä keskustelu vaikuttaa kuitenkin nousseen mittoihin, joihin turvallisuuden todellisesta tilasta Suomessa ei löydy perusteita. Vilkaasta uutisoinnista huolimatta useat tilastot osoittavat, että rikollisuutta, myös väkivaltarikollisuutta, on jo vuosikymmenten ajan luonnehtinut laskeva trendi. Sama turvattomuuden tunteen ja todellisen turvallisuuden välinen ristiriitainen suhde pätee, kun linssi tarkennetaan suhteellisen paljon turvattomuuden tunteita kokeviin ikääntyviin naisiin: he eivät joudu väkivaltarikoksen uhriksi muita ryhmiä useammin, päinvastoin. (Tilastokeskus 2022.)

Turvallisuus ja turvattomuuden tunne ovat tärkeitä tutkimusaiheita, sillä ne ovat yhteiskunnallisia tasa-arvokysymyksiä. Turvattomuuden kokemus on yksi eriarvoisuuden muoto, joka samalla nivoutuu useisiin muihin eriarvoisuuksiin. Usein juuri sosiaalisten hierarkioiden häntäpäässä olevat ryhmät altistuvat väkivallan pelolle ja toisaalta turvattomuuden kokemus voi altistaa yhä edelleen uusille huono-osaisuuden muodoille. Turvattomuuden tunne ja eriarvoisuus ovat siis tiukassa vuorovaikutuksessa keskenään ja turvattomuus sekä muut eriarvoisuuden muodot voivat toimia bensana toistensa liekkeihin.

Monet eriarvoistavat rakenteet ja prosessit, jotka liittyvät niin taloudelliseen, sosiaaliseen kuin fyysiseen eriarvoisuuteen, asettavat ikääntyvät naiset marginaaliin yhteiskunnassa (Calasanti 2003; Calasanti & King 2015; Hearn & Wray 2015; O’Neill & Schrage-Fruh 2019). Ikääntyvien naisten kohdalla yhteen kietoutuu kaksi demografista tekijää, jotka ovat laajalti

yhteydessä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen; ikä ja sukupuoli. Samat kaksi tekijää ovat myös suurimmat turvattomuuden tunnetta lisäävät tekijät (Haara, Näsä & Kivivuori 2017; Lee 1982; Laakkonen & Mustikkamäki 2000). Huolimatta eriarvoisesta asemastaan yhteiskunnassa, sekä muita ryhmiä korkeammasta turvattomuuden tunteesta, ikääntyvät naiset ihmisryhmänä eivät vaikuta olevan ainakaan laajasti yhteiskunnallisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää, liittyykö ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteen kokemukseen erityisiä haavoittuvuuksia. Samalla tarkastelen myös muita eriarvoisuuden muotoja, kuten sitä, onko aineistosta tulkittavissa muita demografisia ryhmiä koskevia eriarvoisuusdiskursseja. Tämä on tarpeen, sillä väkivallan pelkoon ei liity pelkästään pelon kokijan itseään koskeva uhriksi joutumisen pelko, vaan eriarvoisuusdiskurssit voivat liittyä myös muihin ryhmiin, joiden puolesta naiset kokevat sijaispelkoa tai joita naiset pitävät mahdollisina rikoksen tekijöinä. Toisin sanoen, pyrin selvittämään, onko ikääntyvien naisten ryhmäkeskusteluista tulkittavissa julkisen tilan väkivallan pelolle altistavia eriarvoisuuksia. Samalla kartoitan sitä, miten naiset käsittävät itsensä eriarvoisuuden verkossa, eli miten he asemoivat itsensä suhteessa muihin ryhmiin.

Tutkielma etenee siten, että luvussa 2 johdetaan lukijan turvattomuuden tunteen ja turvattomuuden aiemman tutkimuksen pariin sekä yleisestä, että ikääntyvien naisten näkökulmasta. Käsittelen luvussa myös naisten ikääntymiseen liittyvää stigmaa. Luvussa 3 esittelen sosiaalipsykologisen mallin, joka toimii keskeisenä osana tutkimuksen teoriapohjaa sekä valotan diskurssin käsitteen roolia tässä tutkimuksessa. Luvussa 4 käsittelen tutkimuskysymyksiä, aineistoa sekä menetelmiä, joita tässä tutkielmassa ovat sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset, eli naisten ryhmäkeskustelussa esiintyvät turvattomuuden tunteen taustatekijät ja eriarvoisuusdiskurssit. Lopuksi tuon tutkimukseni tulokset yhteen ja pohdin, mikä on ikääntyneiden naisten turvattomuuden tunteen yhteiskunnallinen merkitys ja miten eriarvoisuus kytkeytyy tämän tutkimuksen valossa turvattomuuden tunteeseen.

2. Turvattomuuden tunne ja ikääntyvät naiset

2.1. Turvattomuuden ja turvattomuuden tunteen tutkimusta

Turvattomuutta ja turvattomuuden tunnetta on tutkittu suhteellisen paljon. Turvattomuuden teemat ovat olleet kiinnostuksen kohteena varsinkin kriminologisen tutkimuksen piirissä. Suoran rikoksen uhriksi joutumisen lisäksi epäsuora uhriksi joutuminen, eli rikoksen pelko on

tärkeä tutkimuksen aihe kriminologiassa (Toseland 1982). Erityistä huomiota eri ryhmien turvattomuuden tunnetta koskevassa tutkimuksessa ovat saaneet naiset. Siksi turvattomuuden tunteen tutkimus on usein linkittynyt myös muihin, emansipatorisesti motivoituneisiin sosiaalitieteisiin, kuten feministiseen tutkimusperinteeseen. Ikääntyminen tuo kuitenkin naiseuteen uuden kerroksen eriarvoistavia tekijöitä, eikä ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteesta löydy juurikaan tutkimusta. Ikääntyneiden kokemuksia ja tunteita on tutkittu muun muassa kulttuurisessa gerontologiassa, joka näyttelee tärkeää roolia myös tässä tutkimuksessa.

Richard A. Sundeenin ja James T. Mathieun (1976) määritelmän mukaan turvattomuuden tunne on se huolen ja ahdistuksen määrä, jota henkilö kokee mahdollisuudestaan joutua rikoksen uhriksi. Frank F. Furstenberg (1971, 1972) taas käsittää turvattomuuden tunteen jakautuvan kahteen erilliseen osaan: huoleen yleisestä turvattomuudesta sekä erityisestä uhriksi joutumisen pelosta. Murray Leen (2007) esittämän tuoreemman ja yhteiskunnallisemman näkökulman mukaan turvattomuuden tunne on hallinnon, tutkimuksen sekä median luoma ja ylläpitämä tapa kontrolloida kansalaisia. Tämän näkemyksen mukaan turvattomuuden ilmapiiri toimii kontrollin välineenä ja kannustaa ihmisiä toimimaan omina suojelijoinaan, jolloin valtio vapautuu suojelemisen vastuulta ja hyötyy taloudellisesti. Leen mukaan tiedotusvälineet, poliittinen päätöksenteko ja akateeminen tutkimus rakentavat “pelkäävän subjektin” välittämällä tietoa siitä, miten pelottava ja vaarallinen paikka maailma on, ennen kaikkea naisille. Toisin sanoen Lee väittää turvattomuuden olevan hallintaan käytetty illuusio, joka vaikuttaa erityisesti naisten käsityksiin omasta heikkoudestaan ja vapauden puutteestaan. Näkemykseni mukaan nämä kolme turvattomuuden tunteen määritelmää eivät poissulje toisiaan ja käsitänkin turvattomuuden tunteen tässä tutkimuksessa niiden kaikkien kautta.

Demografisten ryhmien välillä on eroa siinä, miten paljon ne kokevat turvattomuutta. Turvallisuuden tunne ei siis jakaudu yhteiskunnassa tasaisesti, vaikka onkin tärkeä oikeus, johon kytkeytyy sekä turvallisuus että vapaus. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 3. artikla “Oikeus elämään” on ihmisoikeuksista perustavin ja kuuluu seuraavasti: “Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.” (Ihmisoikeuksien julistus artikla 3). Turvallisuuden tunne kytkeytyy kaikkiin näihin artiklan osa-alueisiin, erityisesti vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Turvallisuuden tunne on siis ihmisoikeuskysymys, jossa heikommalle jäävät naiset ja ikääntyneet (Laakkonen & Mustikkamäki 2000; Nikunlaakso 2006; Baghel 2010, 74).

Vaikka väkivaltarikokset Suomessa ovat jatkuvasti vähentyneet, vaikuttaa turvattomuuden tunne vain lisääntyneen kahtena viimeisenä vuosikymmenenä (Tilastokeskus 2022). Tätä on selitetty aiemmassa tutkimuksessa muun muassa kaupunkien asukasmäärän lisääntymisellä, median roolilla sekä rikollisen toiminnan torjunnan pelkoa lisäävällä vaikutuksella (Laakkonen & Mustikkamäki 2000, 7–9; Haara, Reunanen, Näsä & Kivivuori 2017). Sama turvattomuuden tunteen ja turvallisuuden todellisen tilan välinen paradoksi toistuu, kun tarkastellaan ikääntyneiden ja naisten kokemuksia. Ikääntyneet ja naiset kokevat paljon turvattomuutta julkisessa tilassa ja asuinalueillaan, vaikka todellinen riski joutua väkivallan uhriksi muiden kuin lähiomaisten toimesta on pieni (Baghel 2010; Lee 1982; Lee 2007, Nikunlaakso 2009; Haara, Reunanen, Näsä & Kivivuori 2017; Tilastokeskus 2022). Kaikissa väkivaltarikollisuutta vastaavissa rikosnimikkeissä ikääntyvät, yli 50-vuotiaat, ovat huomattavasti harvemmin väkivaltarikoksen uhrina kuin nuoremmat. Myös naiset joutuvat huomattavasti miehiä harvemmin väkivaltarikoksen uhriksi, kun tarkastellaan muuta kuin perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Suurin riski joutua väkivaltarikoksen uhriksi on itse asiassa nuorilla miehillä, 21–29-vuotiaiden ikäluokassa. (Tilastokeskus 2022.) Silti naiset ja ikääntyneet kokevat eniten turvattomuuden tunnetta.

Koska ihmisryhmien välillä on eroa siinä, kuinka paljon turvattomuutta he tuntevat ja kuinka suurella ristiriidassa tunne on todellisen väkivallan uhriksi joutumisen kanssa, on syytä olettaa, että turvattomuuden tunteeseen liittyy aiemmin mainittujen väestönmäärän, median ja turvallisuusinfrastruktuurin lisäksi myös muita, ihmisryhmäkohtaisia syitä. Turvattomuuden tunnetta ja sen rakenteellisia syitä on tärkeää tutkia, sillä julkisessa tilassa koettu turvattomuus saattaa välttämiskäyttäytymisen kautta rajoittaa yksilön vapautta liikkua ja näkyä julkisessa tilassa (Toseland 1982; Lee 2007). Virheellinen kuva turvattomasta ympäristöstä voi myös ruokkia polarisaatiota ja populististen puolueiden vaikutusvaltaa vakavinkin seurauksin. On siis tärkeää ymmärtää, että turvattomuuden tunteeseen vaikuttavat useat todellisesta turvallisuuden tilasta erilliset tekijät, kuten rakenteellinen eriarvoisuus.

Ikääntyvien ja naisten turvattomuuden tunteessa ja turvattomuuden todellisessa tilassa on siis selkeä ristiriita, jonka syitä on kuitenkin tutkittu vähän. Ikääntyvien ihmisten turvallisuutta koskeva tutkimus taas sijoittuu pääosin koskemaan terveydenhuoltoa tai kotona asumista, eikä sukupuolta olla huomioitu erityisenä taustatekijänä (ks. esim. Koivukangas 2011, Laatikainen 2009). Mitä tulee naisten kokeman turvattomuuden tutkimukseen, löytyy turvallisuuteen, rikollisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyvää tutkimusta suhteellisen runsaasti ja naissukupuolta pidetään yleisesti kaikista vahvimpana pelkoa selittävänä taustatekijänä.

Tutkimus on kuitenkin pääosin suuntautunut rikollisuuden ennaltaehkäisyyn tai pelkästään sukupuoleen turvattomuuden tunteen taustatekijänä. (ks. esim. Koskela 1994, 1995, 1997; Laakkonen & Mustikkamäki 2000, 8.) Esimerkiksi Gary R Lee (1982) on tutkinut ikääntyneiden miesten ja naisten eroja rikoksen pelossa määrällisin menetelmin, mutta tutkimuksessa ei pyritty tarkastelemaan, mistä sukupuolten väliset erot turvattomuuden tunteen määrässä johtuvat. Stephen Moore (2010) onkin kritisoinut sitä, että iän lisäksi muita taustatekijöitä ei olla huomioitu tarpeeksi rikoksen pelon tutkimuksessa. Huomattavaa on myös, että suuri osa turvallisuuden tunnetta koskevasta tutkimuksesta on melko vanhaa ja tuoreinkin tutkimus sijoittuu 2000- luvun alkuun. Lisäksi laadullista ja suomalaista tutkimusta aiheesta on hyvin vähän.

2.2. Ikääntyvät naiset eriarvoisuuksien risteyksessä

Käsittelen tässä tutkimuksessa ikääntyvien naisten turvattomuuden kokemusta, joten on keskeistä tarkastella, millaisia erityispiirteitä ikääntyviin naisiin demografisena ryhmänä liittyy. Naisten ikääntymiseen liitetään monia kielteisiä mielikuvia ja ikääntyviä naisia koskee useat eriarvoisuuden muodot, joita esittelen tässä luvussa. Nämä eriarvoisuuden muodot vaikuttavat naisten turvattomuuden tunteeseen, sillä ne asettavat kehyksen sille, miten naiset käsittävät itsensä ja ympäröivän maailman. Naisten asemaa koskevaa tutkimustietoa löytyy paljon, varsinkin feministisestä tutkimusperinteestä ja sukupuolentutkimuksesta. Myös ikä on tunnistettu eriarvoisuuden näkökulmasta merkittävänä taustatekijänä ja sitä on tutkittu varsinkin kulttuurisen gerontologian piirissä. Vähemmälle huomiolle aikaisemmassa tutkimuksessa on kuitenkin jäänyt näiden kahden tekijän risteyskohta, jossa molemmat identiteetikategoriat vaikuttavat henkilöiden asemaan.

O'Neillin ja Schrage-Fruhin mukaan vanheneminen käsitetään länsimaissa usein lähes yksinomaan kielteisenä kehityksenä. Rappeutumisen narratiivin kautta käsitettyä vanhenemista luonnehtii yksipuolinen käsitys suoraviivaisesta kognitiivisten ja fyysisten kykyjen heikkenemisestä. Rappeutumisen narratiivi asettaa varsinkin ikääntyvät naiset heikkoon asemaan, sillä naisia arvotetaan länsimaissa hedelmällisyyteen yhdistetyn nuorekkaan ulkomuodon perusteella, jolloin vanhenemisen merkit tulkitaan epäonnistumisina. Näin ikääntyvien naisten kehot ovat näkymättömiä ja ylinäkyviä: ne jäävät joko huomiotta tai ne pelkistetään vanhenemisen merkkeihin. (O'Neill & Schrage-Fruh 2019.) Tämä vaikuttaa vääjäämättä siihen, miten naiset käsittävät itsensä ja turvallisuutensa julkisessa tilassa.

Koska naisia koskevat ihanteet liittyvät usein juuri nuorekkaaseen ulkomuotoon ja miesten katseen alaiseen seksuaaliseen viehättyvyyteen, siis kehoon, ikääntyvien naisten kehoja koskevat näkemykset ja miesten valta-asema eivät ole irrotettavissa heidän yhteiskunnallisesta asemastaan laajemmin tarkasteltuna. Toisin sanoen ikääntyvien naisten kehot ja niihin liittyvät kielteiset arvolataukset ovat erottamattomasti yhteydessä heidän kokemaansa arvostuksen puutteeseen yhteiskunnassa. (O'Neill & Schrage-Fruh 2019.) Erojen päällekkäisyyttä tarkastelevan intersektionaalisuuden näkökulmasta eri ryhmien valta-asemien nähdään olevan tiiviissä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Crenshaw, Cho & McCall 2013; Calasanti & King 2015). Yhteiskunnassa hyväosaisimpien, eliittiin kuuluvien valkoisten miesten, asema siis heikentää toisten ryhmien sosiaalisia asemia. Etuoikeutettuja ovat ne, joilla on mahdollisuus toimia eliittiin kuuluvien miesten liikekumppaneina tai jotka kuuluvat heidän perheisiinsä. Ikääntyvät naiset jäävät usein ulkopuolelle eliittiin kuuluvien miesten perheistä, sillä miehet valitsevat nuoren naisen romanttiseksi kumppanikseen. (Calasanti & King 2015, 194–196.)

Vanhenevat naiset pääsevät myös harvoin toimimaan liikekumppanin roolissa vaikutusvaltaisissa tehtävissä. Tätä selittää esimerkiksi työelämän sukupuolittuneisuus, joka vaikuttaa siihen minkä ammatin naiset valitsevat ja millaisia mahdollisuuksia he työssään saavat. Ikääntyminen tuo uuden kerroksen työelämän eriarvoisuuteen, sillä rappeutumisen narratiivin vuoksi ikääntyvät naiset voivat kokea syrjintää työmarkkinoilla. (O'Neill & Schrage-Fruh 2019, 2; Calasanti & King 2015, 194–196.) Työmarkkinoilla tapahtuva syrjintä paitsi vähentää ikääntyvien naisten auktoriteettia ja autonomian kokemusta, aiheuttaa myös taloudellista haittaa (Calasanti 2003). Myös naisten vastuu sosiaalisen uusintamisen ylläpitäjinä, äiteinä, isoäiteinä ja hoitajina, asettaa heidät eriarvoiseen asemaan työmarkkinoilla. Sama eriarvoinen asema jatkuu naisten siirtyessä pois työmarkkinoilta, sillä eläke on usein suoraan riippuvainen työuran aikaisesta tulotasosta. (Hearn & Wray 2015, 202.) Auktoriteetin heikkeneminen ja taloudellinen epätasa-arvo vain syvenevät naisten eläköityessä, jolloin he tulevat pienen eläkkeen vuoksi usein riippuvaisiksi valtion taloudellisesta tuesta ja menettävät yhteiskunnallista toimijuuttaan. Yhteiskunnallisen ulosjäämisen stigma voi olla niin suuri, että jopa muut ihmiset etäännyttävät itsensä eläköityneestä, jolloin vanhenemisella on myös sosiaalisia haittoja. (Calasanti & King 2015, 194–196.)

Sen lisäksi, että negatiiviset vanhenemisnarratiivit ja naisten arvon pelkistyminen ulkonäköön ja seksuaaliseen vetovoimaan asettavat ikääntyvät naiset lähtökohtaisesti heikkoon

yhteiskunnalliseen asemaan, koskettaa heitä siis useat konkreettisemmatkin eriarvoisuuden muodot. Näitä ovat esimerkiksi auktoriteetin heikkeneminen naisten ikääntyessä, hoivatyön eriarvoinen jakaantuminen ja heikko arvostus, kehon autonomian kokemuksen muutos, työ- ja eläke-erivoisuus ja kuulluksi tulemisen puute (Calasanti & King 2015; Calasanti 2003; 21–24). Näen, että kaikilla näillä eriarvoisuutta aiheuttavilla tekijöillä voisi olla myös vaikutusta tapoihin kokea turvattomuutta ja pelkoa. Muun muassa tässä luvussa mainittujen eriarvoisuuden muotojen aiheuttamien mielikuvien vuoksi ikääntyvät naiset saattavat myös näyttäytyä epäkiinnostavana tutkimuskohteena, jolloin heidän omat kokemuksensa jäävät näkymättömiin. Tämä osaltaan lisää ikääntyvien naisten näkymättömyyttä ja vähäosaisuutta yhteiskunnassa. (Hearn & Wray 2015, 203.)

3. Teoria ja käsitteet

Tutkiessani sitä, millaisia taustatekijöitä ja eriarvoisuuden muotoja ikääntyvien naisten turvattomuuden kokemukseen liittyy, on turvattomuuden tunnetta tarpeen tarkastella sen vaatimalla näkökulmien moninaisuudella. Tässä välineenäni toimii Van der Wurffin, Stalduinenin ja Stringerin (1989) sosiaalipsykologinen malli, joka selittää rikoksen pelkoa ottamalla huomioon pelon kokemuksen useat eri taustatekijät. Yhdistän sosiaalipsykologiseen malliin Farrallin, Bannisterin, Dittonin ja Gilchristin (2000) testaaman ja päivittämän version. Lisäksi liittäkseni tutkimukseni tuloksissa esiintyvät eriarvoisuusdiskurssit yhteiskuntaan, käytän tutkimuksessani teoriapohjana Michel Foucault'n (1980) diskurssin käsitettä. Seuraavaksi esittelen nämä teoriat sekä niiden roolit tutkielmassani.

3.1. Sosiaalipsykologinen malli kartoittamassa rikoksen pelon syitä

Kuten tutkielmani aiemmista luvuista on käynyt ilmi, ikään ja sukupuoleen liittyy monia eriarvoisuuden muotoja, jotka uudelleenrakentavat ja ylläpitävät olemassa olevia valtarakenteita. Eriarvoisuuden muotojen yhteyttä turvattomuuden tunteeseen jäsentää tutkielmassani sosiaalipsykologinen malli, joka selittää tekijöitä rikoksen pelon taustalla, ottamalla huomioon sen miten yksilö näkee itsensä suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön (Van der Wurff, Stalduinen & Stringer 1989). Malli yhdistää pelon kokijan näkökulmasta turvattomuuden tunteen, yksilökohtaiset ominaisuudet, mahdollisen rikollisen tekijän (kuvitellut) ominaisuudet sekä potentiaalisen tilanteen, jossa joutua rikoksen uhriksi. Lisäksi Farrallin ja kollegoiden (2000) toistotutkimus sosiaalipsykologisesta mallista tukee sitä

oletusta, että niin rikoksen pelon määrä kuin muodot ovat riippuvaisia demografisista tekijöistä, ennen kaikkea sukupuolesta.

Sosiologiassa turvattomuuden tunteen syitä on tutkittu lähes yksinomaan demografisten tekijöiden näkökulmasta. Sosiaalipsykologisessa mallissa tarkastellaan sen sijaan sosiaalipsykologisia rikoksen pelkoa selittäviä muuttujia, kuten voimasuhteet, jolloin demografisia taustatekijöitä voidaan tulkita niiden kautta (Van der Wurff, Stalduinen, Stringer 1989.) Esimerkiksi sukupuolen voi nähdä liittyvän ajatuksiin itsen ja väkivallan tekijän välisistä voimasuhteista. Eriarvoisuuden muodot voivat vaikuttaa pelon kokijan näkemykseen itsestä ja potentiaalisesta väkivallan tekijästä (Baghel 2010). Siksi ikääntyvien naisten turvattomuuden tunnetta on järkevää tarkastella suhteessa heitä koskeviin eriarvoisuuden muotoihin. Selvitänkin, löytyykö ikääntyvien naisten keskusteluista turvattomuuden tunteen taustatekijöitä, joiden avulla voisin ikään kuin tarkentaa sosiaalipsykologista mallia koskemaan juuri ikääntyneitä naisia ja heidän väkivallan pelkoonsa liittyviä tekijöitä.

Sosiaalipsykologisen mallin ja niin ikään tämän tutkimuksen tarkoitus ei ole esittää tyhjentäviä ja deterministisiä syyseuraussuhteita rikoksen pelolle, vaan selvittää niitä psykologisia osatekijöitä, joita rikoksen pelon takana voi olla (Van der Wurff, Stalduinen & Stringer 1989, 144). Tässä tutkimuksessa mallin rooli on siis toimia kehyksenä, jonka avulla väkivallan pelko ymmärretään riittävällä tieteellisellä tarkkuudella, tutkimustietoon pohjautuen ja eri pelon osa-alueen huomioon ottaen. Van der Wurff kollegoineen mainitseekin, että sosiaalipsykologisen mallin etu on se, että sen käyttö tarjoaa mahdollisuuden löytää enemmänkin rikoksen pelkoa selittäviä muuttujia sekä tarkentaa tarkastelu tiettyihin teoreettisiin käsitteisiin, kuten eriarvoisuuteen tässä tutkimuksessa (Van der Wurff, Stalduinen & Stringer 1989, 146). Sosiaalipsykologinen malli yhdessä eriarvoisuuksien tarkastelun kanssa tarjoaa mahdollisuuden arvioida, miten ikääntyvät naiset käsittävät itsensä, potentiaalisen väkivallan tekijän sekä tilanteen, jossa turvattomuutta koetaan. Käytän sosiaalipsykologisen mallin kategorioiden käsittelyssä Laakkosen ja Mustikkamäen (2000) suomentamia termejä.

Sosiaalipsykologisen mallin mukaan demografisten tekijöiden lisäksi rikoksen pelkoa selittää neljä osatekijää, joita ovat *kiinnostavuus, voimasuhteet, pahat aikomukset sekä rikoksen mahdollistama tila* (Van der Wurff, Stalduinen & Stringer 1989). Havainnollistan näitä neljää kategoriallisesti käsitellessäni tuloksia luvussa 5. Hyödynnän analyysissäni myös Farrallin ja kumppaneiden päivittämää mallia ja erityisesti huomiota siitä, että tarkoin tapa havainnoida

rikoksen pelon syitä, on yhdistää sosiaalipsykologinen malli demografisiin tekijöihin (Farrall, Bannister, Ditton & Gilchrist 2000, 404–409).

3.2. Eriarvoisuuden diskursseja ja sosiaalinen asemoituminen

Erittelen tutkielmani tulosluvussa diskurssianalyysin avulla aineistossa esiintyvien eriarvoisuuden muotojen suhdetta yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen laajemmin. Tätä tehdessäni nojaan Michel Foucault'n valtaan kytkeytyvään diskurssikäsitteeseen. Foucault'n mukaan diskurssit ovat ajattelu- tai puhetapoja, jotka representoivat kohdettaan ja samalla tuottavat merkityksellistä tietoa kohteestaan. (Foucault 1980, 27; Hall 1999, 98–105.) Ikääntyvien naisten puhe väkivallan pelosta tämän määritelmän mukaan kumpuaa siitä, miten yhteiskunnassa turvattomuus käsitetään ja samalla tuottaa merkityksellistä tietoa turvattomuudesta ja siihen yhdistetyistä tekijöistä. Tutkimuksessani käsitän diskurssit puhetapoina, joiden tosimaailmallinen merkitys syntyy diskurssin käsitteen erottamattomasta luonteesta suhteessa valtaan (Em.). Ikääntyvien naisten väkivallan uhan ilmaisut yhdistyvät erottamattomasti niihin sosiaalisiin asemiin, joihin he itse asemoituvat. Ikääntyvien naisten väkivallan pelkoon liittyvät puhetavat eivät diskurssianalyysin näkökulmasta ole vain sattumanvaraisia, subjektiivisia ja todellisuudesta irrallisia lausumia, vaan niistä tulee totta, kun ne ymmärretään kulttuurisesti rakentuneita vahvoina sosiaalisen maailman tulkintoina ja suhteessa diskurssin lausujien asemoitumisiin (Foucault 1980, 201; Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 26–31).

Eriarvoisuusdiskurssit, joita tutkielmassa muodostan, syntyvät yhteiskunnallisista käytännöistä, jotka asettavat ihmisryhmät sosiaalisiin hierarkioihin. Kun ikääntyvien naisten puheen eriarvoisuusdiskurssit ovat jälleen realisoituneet sosiaalisiksi käytännöiksi, kuten lisääntyneeksi peloksi, välttämiskäyttäytymiseksi tai käsityksiksi siitä kuka on uhka turvattomuudelle, ovat diskurssit tuottaneet totuusjärjestystä. Totuusjärjestelmä siis syntyy, kun diskurssi järjestelee ja levittää valtaa siten, että sillä on käytännön vaikutuksia yhteiskunnassa (Foucault 1980, 27; Hall 1999, 98–105). Ne diskurssit, joiden avulla ikääntyvät naiset tuottavat kuvaa turvattomuuden tunteistaan, ovat siis yhteiskunnallisesti merkityksellisiä tutkimuskohteita ja niillä on valtaa (Foucault 1980), jonka tunnistaminen diskurssianalyysin keinoin tuo sen näkyväksi ja mahdollistaa valtasuhteita purkavan transformaation (Jokinen & Juhila 2016, 98–102). Tulkitessani eriarvoisuusdiskursseja oletan siis, että eriarvoisuuspuheella on tosimaailmallista vaikutusta.

4. Tutkimusasetelma

4.1. Tutkimuskysymykset ja aineisto

Tutkielmani tarkoitus on kartoittaa sitä, millaisia turvattomuuden tunteen ja väkivallan pelon taustatekijöitä ikääntyvien naisten ryhmäkeskustelusta nousee esille. Ikääntyvillä naisilla on samanaikaisesti matala riski joutua väkivaltarikoksen uhriksi ja korkea väkivaltarikosten pelko. Pyrin tutkimuksessani löytämään selityksiä tälle ristiriitaisuudelle ja yhdistämään turvattomuuden tunteen yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millaisia eriarvoisuuteen viittaavia turvattomuuden tunteen taustatekijöitä ikääntyvien naisten ryhmäkeskustelusta on tulkittavissa?
2. Millaisia eriarvoisuusdiskursseja ikääntyvät naiset käyttävät puhuessaan turvattomuudesta?

Aineistoni on Paula Haaran ja Esa Reunasen vuonna 2017 keräämä ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu on 112 minuutin kestoisen ja sen yksitoista osallistujaa ovat 51–84-vuotiaita naisia. Määrittelen haastateltavat ikääntyviksi ja naisiksi aineiston kuvauksen perusteella. Haastattelussa keskustellaan siitä, miten haastateltavat käsittävät väkivallan uhan Suomessa, millaisia kokemuksia heillä itsellään on liittyen väkivallan uhkaan, ja mistä he saavat tietonsa väkivaltarikoksista. Aineiston keruussa keskustelu on rajattu koskemaan fyysistä, julkisessa tilassa tapahtuvaa väkivaltaa (katuväkivaltaa) tai sen uhkaa. Kodin piirissä tapahtuva väkivalta, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä henkinen ja psyykkinen väkivalta rajautuvat siis aineiston aiheiden ja tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Aineisto suhteutuu hyvin luvussa 2.1. esittelemieni turvattomuuden tunteen määritelmiin, sillä haastattelussa turvattomuutta käsitellään sekä henkilökohtaisella, että yleisellä tasolla (Furstenberg 1971, 1972; Lee 2007). Lisäksi ryhmähaastattelu luo antoisan tilanteen turvattomuuden ja eriarvoisuuden välisen suhteen tarkastelulle, sillä ryhmätilanteessa ilmiöiden yhteiskunnallinen luonne usein korostuu ja ryhmän homogeenisyys saa osallistujat vetoamaan jaettuun kokemukselliseen ja kulttuuriseen tietoon (Pietilä 2010, 215–216). Diskursiivisyyden näkökulmasta ryhmätilanteen sosiaalinen luonne on hedelmällinen tilaisuus sosiaalisen todellisuuden tulkintojen analysoimiselle. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että tutkielman tekijänä en itsekään ole kulttuurista irrallinen vaan tulkiten ja tuotan jatkuvasti ympäröivän kulttuurin diskursseja. (Jokinen, Juhila & Soininen 2016, 36–40.)

4.2. Sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi menetelminä

Käytin tutkielmassani laadullisia tutkimusmetodeja. Laadullinen tutkimusote mahdollistaa ympäröivän kulttuurin merkityksellisen toiminnan analyysin (Alasuutari 2011, 24–25). Tässä tutkimuksessa pyrinkin jäsentämään ja kuvaamaan ikääntyvien tapoja yhdistää eriarvoisuuden muotoja turvattomuuden tunteeseen. Tarkoituksena on siis kuvailla ilmiötä, ei esittää yleistettävissä olevia havaintoja. Käytin tutkielmassani sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin yhdistelmää. Käytin ensin teorialähtöistä sisällönanalyysia tunnistaakseni sosiaalipsykologiseen malliin soveltuvia väkivallan pelon taustatekijöitä aineistosta. Teorialähtöinen sisällönanalyysi on aineiston jäsentelyyn käytetty metodi, johon kuuluu aineiston *koodaaminen* eli luokittelu analyysirungon, tässä tapauksessa sosiaalipsykologisen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018; Vuori 2021). Sisällönanalyysi toimi samalla ikään kuin analyysivaiheena diskurssianalyysille, jonka avulla muodostin väkivallan pelon taustatekijöistä pelon kokijaa ja kohdetta rakentavia eriarvoisuusdiskursseja. Siinä missä sisällönanalyysi etsii aineistosta merkityksiä, diskurssianalyysissa tarkastellaan sitä, miten näitä merkityksiä tuotetaan (Tuomi & Sarajärvi 2018). Usein menetelmien yhdistäminen käsityöläismäisesti onkin mielekkäin tapa lähestyä tutkimusongelmaa (Eskola & Suoranta 2014, 189).

Luokiteltuani aineistossa esiintyvät turvattomuuden tunteeseen liitetyt taustatekijät kategorioihin, jotka selittävät väkivallan pelon taustatekijöitä ikääntyvien naisten ryhmäkeskustelussa, siirryin tarkastelemaan kategorioiden sisältämiä eriarvoisuusdiskursseja diskurssianalyysin keinoin. Diskurssianalyysi on väljä teoreettinen viitekehys, jota voi käyttää erilaisiin menetelmällisiin sovellutuksiin (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 25). Esittelin luvussa 3.2. Diskurssin käsitettä tutkielman teorian näkökulmasta ja seuraavaksi avaan sitä, miten sovellan diskurssianalyysia menetelmänä. Diskurssianalyysin näkökulmasta kieli toimii sosiaalista maailma konstruoivana käytäntönä. Diskursiiviset puhuvat nähdään vahvoina sosiaalisen todellisuuden tulkintoina, jolloin ne ovat osa sosiaalisia käytäntöjä, niistä kummuten ja niitä rakentaen. (Foucault 1980; Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 25–33.) Ikääntyvien naisten puheessa esiintyvät eriarvoisuus- ja turvattomuuskäsitykset eivät siis ole yksilöiden itsenäisesti muodostamia mielipiteitä, vaan syntyvät sosiaalista käytännöistä samalla niitä uudelleenrakentaen. Yksi tapa tarkastella sosiaalisia käytäntöjä, on tarkastella sitä, miten ja millaiset minät puheen toimijoille rakennetaan. Minuus rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja yksilölle voi rakentua monta erillistä minää riippuen kontekstista. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 44.) Tässä tutkimuksessa pyrin aineistolähtöisesti analysoimaan sitä,

miten ja millaisia minuuksia ikääntyvät naiset rakentavat turvattomuuspuheessaan esiintyville toimijoille.

Käsitän tutkielmassani diskurssit suhteellisen säännönmukaisina, puheen toimijoihin liitettyinä merkityssysteemeinä. Käytän analyysissäni karkeaa diskurssien muodostamista (Jokinen & Juhila 2016, 76) keskittyäkseni diskurssien välisen ristiriitaisuuden analyysiin. Diskurssien sisäisen moninaisuuden kuvauksessa käytän tulkintarepertuaarin käsitettä, jolla tarkoitan suhteellisen ristiriidatonta kielenkäytön aluetta, joka muodostaa oman merkityssysteeminsä (Wetherell & Potter 1988, 172). Havaintoyksikkönä toimii tällöin tulkintarepertuaarit (eivät siis yksilöt), jotka muodostavat eriarvoisuusdiskursseja. Tulkitsen esimerkiksi sitä, miten ikääntyvät naiset käyttävät tulkintarepertuaareja vastinpareina ja miten he selonteoillaan pyrkivät tekemään itseään ymmärretyksi (Jokinen, Juhila & Soininen 2016, 85, 233–235). Tällöin pystyn havainnollistamaan sitä, millaisia kulttuurisesti rakentuneita suhteita naisten puheessa esiintyvillä eriarvoisuuksilla on.

4.3. Eettisyys

Koska käsittelen tutkimuksessani eriarvoisuutta ja siten myös huono-osaisuutta, on hyvin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaista kuvaa maalaan vastaajista ja heidän puheessaan esiintyvistä ihmisryhmistä. Tarkoitukseni ei ole vahvistaa huono-osaisuuden stigmaa tai eri ihmisryhmiin liitettyjä stereotyyppioita. Tarkkana on oltava varsinkin käsitellessäni ikääntyneiden naisten puheessa esiintyviä eriarvoisuuksia, jotka liittyvät ennakkoluuloihin tai rappeutumisen narratiivin mukaisiin diskursseihin. Eriarvoisuudet käsitetään tässä tutkimuksessa nimenomaan sosiaalisesti rakentuneina, yhteiskunnallisten normien tuotteina, eivätkä keskustelussa esiintyvät huono-osaisuudet siis ole henkilöiden essentialistisia heikkouksia. Aiheiden sensitiivisyyden vuoksi pyrin myös välttämään herjaavien aineistolainauksen käyttöä, silloin kun niiden esille tuomiseen ei ole painavaa tieteellistä syytä.

Kutsun tutkielmassani vastaajia ikääntyviksi naisiksi. Huomioitavaa on, että vastaajat ovat 51–84-vuotiaita, jolloin heidän iässään on paljon variaatiota ja heidän ikääntymisensä vaihe sekä turvattomuuden kokemuksensa voivat olla hyvin erilaisia. Ikääntymiseen liittyvien kielteisten mielikuvien vuoksi erityisen kiinnostavaa on pohtia, milloin ihmistä voi kutsua ikääntyväksi ja millaiseen kategoriaan hänet tulee luokitelleeksi. Eräs naisten ikääntymistä koskeva kaksinaismoraali on se, että naiset luokitellaan miehiä aiemmin ikääntyneiksi (O’Neill & Schrage-Fruh 2018). Onkin tärkeää pohtia, voiko 51-vuotiasta kutsua ikääntyväksi ja millaisia mielikuvia tällöin ikääntymiseen liittyy. Kuten tutkielmassani toistuvasti tuon esille,

ikäntymiseen liitetyt mielikuvat eivät ole arvoneutraaleja (ks. luku 2.2.). Pysin kuitenkin purkamaan naisten ikääntymiseen liittyvää stigmaa tekemällä näkyväksi sen takana piileviä yhteiskunnallisia arvolataumia ja hierarkioita. Tarkoitukseni on siis kumota ajatusta siitä, että ikääntymiseen luontaisesti liittyisi yksinomaan kykyjen ja ominaisuuksien rappeutumista. Kun naisten ikääntymiseen liittyviä normatiivisia oletuksia tehdään näkyväksi ja puretaan, on myös sosiaalinen muutos mahdollista. Kannan mukaan tää feministisen tutkimuksen ajatusta normatiivisuuden purkamisesta läpi koko tutkimuksen. Tällöin ymmärrän huono-osaisina pidettyjen ryhmien stigman ja homogeenisyyden sosiaalisesti rakentuneina, en luonnollisina. (McCall 2005, 1777.)

Kolmas tutkimukseeni liittyvä eettinen haaste on vaara pelon kokemuksen vähättelystä. Esitän ikääntyneiden naisten turvattomuuden tunteen olevan ristiriidassa todellisen turvattomuuden tilan kanssa. Tällä en kuitenkaan tarkoita sitä, että ikääntyvät naiset kokisivat pelkoa turhaan tai että heidän kokemuksensa olisi todellisuudesta irrallista. Käsittämällä turvattomuuden tunteen olevan yhteydessä eriarvoisuuden muotoihin, liitän turvattomuuden tunteen todellisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Lisäksi pelon tunteella on itseisarvoa eriarvoisuutena, liittyi se sitten todelliseen uhkaan tai ei.

5. Tulokset

Luokittelin ikääntyvien naisten turvattomuuden tunnetta kuvaavia ilmaisuja rikoksen pelkoa selittävän sosiaalipsykologisen mallin mukaisiin kategorioihin. Seuraavaksi luvussa 5.1. esittelen nämä sisällönanalyysin avulla jäsentämäni turvattomuuteen yhdistetyt taustatekijät. Sen lisäksi, että olin kiinnostunut tunnistamaan väkivallan uhan taustatekijöitä, halusin tarkastella myös laajemmin sitä, millaisia eriarvoistavia kulttuurisia käytäntöjä turvattomuuden tunteen selittämiseen sisältyy. Tulkitakseni ikääntyvien naisten turvattomuuteen yhdistämiä eriarvoistavia käytäntöjä, siirryin sisällönanalyysin jälkeen analysoimaan keskustelua diskurssianalyysin näkökulmasta. Kuvailen muodostamiani eriarvoisuusdiskursseja ja niihin linkittyneitä sosiaalisia käytäntöjä luvussa 5.2.

5.1. Ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteen taustatekijät

Kaikki neljä sosiaalipsykologisen mallin mukaista kategoriaa, *kiinnostavuus*, *voimasuhteet*, *pahat aikomukset* sekä *rikoksen mahdollistava tila* toimivat hyvin väkivallan pelon taustatekijöitä jäsentävinä luokkina aineistossa. Seuraavaksi esittelen sosiaalipsykologisen

mallin sisältämät kategoriat sekä niiden sisältämät keskeisimmät eriarvoisuuteen viittaavat turvattomuuden tunteen taustatekijät.

5.1.1. Kiinnostavuus

Mallin ensimmäinen, *kiinnostavuus* -kategoria viittaa pelon kokijan käsitykseen itsestensä tai muista potentiaalisista rikoksen uhreista. Kiinnostavuus -kategoria viittaa siihen, kuinka houkuttelevana henkilö kokee toiset tai itsensä ja omaisuutensa mahdollisen rikoksen uhriksi joutumisen kannalta. Kiinnostavuuttaan punnitessa ihminen tulee määritellyksi, millainen hän itse omaisuuksineen on. (Van der Wurff, Staalduinen & Stringer 1989, 144–145.) Ikääntyvien naisten keskustelussa varallisuus ja seksuaalinen kiinnostavuus nousivat taustatekijöiksi, joiden he kokivat lisäävän väkivaltarikoksen uhriksi joutumisen riskiä.

Kun vastaajat pohtivat omakohtaista riskiään joutua väkivaltarikoksen uhriksi, varallisuus ja omaisuus nousevat toistuvasti esille. Puheenvuoroissa turvattomuus ja väkivallan uhka yhdistetään toistuvasti omaisuusrikoksiin, kuten ryöstöön, varkauteen tai asuntomurtoon. Ulospäin näkyvä omaisuus ja varallisuus nähdään siis tekijöinä, jotka toimivat houkuttimina mahdollisesti väkivaltaan eskaloituvalle rikokselle. Esimerkiksi hyväosainen asuinalue tai käsilaukku koetaan väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä lisäävinä tekijöinä:

N10: “---Jossain, Tampellan alueella tai tuolla keskustassa ja Ratinan alueella mis on niin kalliit hinnat niin, oletetaan ainakin että siellä olis sitten väkivaltaa”

Aineisto-ote

N6: “Anteeks. Semmonenki tulee mieleen ku kävelee tuolla, käsilaukku tai joku tässä että, mitenkä mäny suojelen jos joku tulee ja nappasee sen”

Aineisto-ote

Huomattavaa on, että ikääntyvien naisten kommenteissa omaisuus kiinnostavuutta lisäävänä tekijänä yhdistyy toistuvasti käsitykseen heikoista puolustus mahdollisuuksista ja avuttomuuden tunteesta. Myös aikaisemman tutkimuksen mukaan ikääntyvät naiset kokevat omat kykynsä puolustautua hyökkääjää vastaan saman ikäisiä miehiä heikompina (Lee 1982, 295). Vaikuttaa siis siltä, että varallisuus nähdään turvattomuuden tunnetta lisäävänä tekijänä nimenomaan yhdistettynä rappeutumisen diskurssin mukaiseen fyysisten voimavarojen heikkenemiseen (O’Neill & Schrage-Fruh 2019).

Toisaalta ikääntyvät naiset yhdistävät seksuaaliset motiivit väkivallan uhkaan, mutta vain muita mahdollisia uhreja koskevan sijaispelon muodossa. Keskustelussa nousi useasti esille

raiskauksen tai seksuaalisen ahdistelun uhka osana turvattomuutta. Tällöin seksuaalinen vetovoima ja paljastava vaatetus mainitaan kiinnostavuutta lisäävinä ominaisuuksina. Huomattavaa on, että ikääntyvät naiset eivät kertaakaan aineistossa yhdistä seksuaalista kiinnostavuutta itseensä. Haastateltavat naiset yhdistävät seksuaalisen kiinnostavuuden koskemaan lähinnä nuoria naisia rikoksen potentiaalisina uhreina.

NI: "Kyllä mä aina mietin noita nuoria tyttöjä ku ne pukeutuu niin pieniin vaatteisiin et (-) vika että onko pakko panna noin seksikkäät vaatteet."

Aineisto-ote

Kuten tutkielmassa aiemmin mainitsin, naisten seksuaalinen vetovoimaisuus yhdistetään länsimaissa vahvasti nuoruuteen ja erityisesti nuorekkaaseen kehoon, jossa ei ole näkyvillä vanhenemisen merkkejä. Vaikka yleisesti ikääntyvien naisten seksuaalisen vetovoiman väheneminen onkin heitä eriarvoistava mekanismi (ks. luku 2.2.) turvattomuuden kannalta se asettaa ikääntyvät naiset edulliseen asemaan. Ikääntyvät naiset eivät koe aineiston perusteella suurta riskiä joutua itse seksuaalisesti motivoituneen väkivaltarikoksen uhriksi, jolloin seksuaalisen vetovoiman väheneminen on turvattomuuden tunnetta vähentävä tekijä. Tällöin eriarvoisuuden muoto toimiikin itse asiassa turvattomuuden tunteelta suojaavana tekijänä.

5.1.2. Voimasuhteet

Voimasuhteet -kategoria viittaa pelon kokijan ja mahdollisen rikoksen tekijän välisiin voima- ja valtasuhteisiin (Van der Wurff, Staalduinen & Stringer 1989, 144–145). Katteoria siis sisältää arvion sekä mahdollisen rikoksen tekijän, että rikoksen pelkoa kokevan valta-asemista. Jälkimmäiseen liittyy kokonaisvaltainen kokemus siitä, miten paljon henkilö on hallinnassa omasta elämästään. Tällöin rikoksen pelkoon vaikuttaa yleisesti henkilön elämässään kokema hallinnan puute ja toivottomuus (Van der Wurff, Staalduinen & Stringer 1989). *Voimasuhde* -kategoriaan luokittelimiani eriarvoisuuksia ikääntyneiden naisten keskustelussa ovat esimerkiksi sukupuolen, fyysisen terveyden ja voimakkuuden vaikutus turvattomuuden tunteeseen.

Erityisen vahvasti potentiaalisen rikoksen tekijän ja uhrin voimasuhteisiin yhdistetään aineistossa sukupuoli. Ikääntyvät naiset liittävät lähes poikkeuksetta miessukupuolen potentiaaliseen väkivallantekijään. Tämä käy ilmi sukupuolittuneista sanavalinnoista, joilla naiset kuvailevat pelkonsa kohdetta. Epäilyttäviä henkilöitä kuvataan esimerkiksi sanoilla

“mies”, “herrasmies”, “poika”, “murhamies”, “puukkomies” tai “miesryhmät”. Aineistossa mainitaan naisten mahdollinen osallisuus väkivallan tekoon vain kerran, ilmauksessa: “murhamiehiä ja -naisia”. Aineistossa naiset nähdään lähes yksinomaan rikosten uhreina. Erityisesti yksin asuvat tai yksin liikkuvat naiset liitetään toistuvasti riskiin joutua väkivallan uhriksi. Tutun miehen läsnäolo taas nähdään suojaavana tekijänä. Aineiston puheessa naisista rakentuu kuva uhreina, joita miehet joko suojelevat tai uhkaavat.

N7: “Kyllä meilläkin noi pojat tai, nää nuoret tuo mua kotio illalla, nää miespuoliset ni, kyllä ne kaikki ajaa sen auton ihan siihen portin eteen että ne näkee että mä pääsen portista, ja sieltä ovesta. Kyllä ne sen verran on varautunu että, ne aina odottaa siinä ja kattoo että mä pääsen turvallisesti sisälle, kahden lukon takana.”

Aineisto-ote

Rappeutumisen narratiivin mukainen käsitys terveyden ja kehon haurastumisesta on vahvasti läsnä aineiston ilmauksissa. Aineiston ikääntyvät naiset käsittävät itsensä ja muut vanhenevat ihmiset fyysisesti heikkoina ja puolustusmahdollisuutensa väkivaltatilanteissa huonoina. Tällöin sen lisäksi, että terveyden heikkeneminen vanhentumisen myötä on jo itsessään eriarvoistava tekijä, se myös altistaa turvattomuuden tunteelle. Aiemmassa tutkimuksessa vanhusten korkea turvattomuuden tunne on yhdistetty siihen, että kehon haurauden myötä väkivallasta aiheutuneet vammat paranevat hitaammin ja aiheuttavat näin vanhoille ihmisille enemmän haittaa kuin muille ihmisryhmille. Tällöin arvio väkivallan seurausten vakavuudesta voi lisätä turvattomuuden tunnetta. (Toseland 1982, 205.) Seuraava ote havainnollistaa huolta heikkouden vaikutuksesta turvattomuuteen:

N2: “Ja sitten myöskin se että se on mun mielestä lisääntyny et käydään lasten ja myöskin vanhusten kimppuun. Keskellä päivää saatetaan ryöstää joku huonosti liikkuva, rollaattorilla kulkeva vanhus.”

Aineisto-ote

Luokittelin ikääntyvien naisten puheessa esiintyvän, lapsiin kohdistuvan väkivalta- ja seksuaalirikollisuuden uhan voimasuhteet -kategorian alle. Huolen lapsiin kohdistuvasta seksuaalirikollisuudesta olisi voinut sijoittaa myös kiinnostavuus -kategoriaan, jossa tarkastelin seksuaalisuutta turvattomuuteen yhdistettynä tekijänä. Tulkitseen kuitenkin, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa uhrin ja rikoksen tekijän väliset valtasuhteet ovat erityisen keskeisiä tekijöitä. Lapsiin kohdistuvan väkivalta- ja seksuaalirikollisuuden uhka

nousee säännöllisesti esille aineistossa ja useat haastateltavat mainitsevat sen olevan heidän suurin yksittäinen turvallisuuteen liittyvä huolensa. Lapsista puhuttaessa aineistossa mainitaan koulussa lasten välillä tapahtuva väkivalta sekä aikuisten lapsiin kohdistama seksuaaliväkivalta. Tätä voisi selittää hoivatyön ja yhteiskuntaa uusintavan työn sukupuolittuneisuus (Calasanti 2003). Äidin ja hoivaajan rooli vaikuttaa seuraavan naisia myös iän kartuttua.

N7: “--- mua suututtaa kaikkien eniten lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta. Se on se mistä mä aina suutun, oon mä sitten yksin taikka jonkun kanssa.”
Aineisto-ote

5.2.3. Pahat aikomukset

Kolmas, *pahat aikomukset* –kategoria viittaa potentiaaliseen rikosentekijään ja siihen, miten henkilö yhdistää rikolliset aikomukset tiettyihin yksilöihin tai ryhmiin (Van der Wurff, Staalduinen & Stringer 1989, 144–145). Ikääntyvät naiset kohdistavat aineistossa turvattomuuden kokemuksensa varsinkin miehiin, erityisesti ryhmässä liikkuviin nuoriin miehiin, maahanmuuttajiin, romaneihin, huumeiden käyttäjiin, mielenterveysongelmaisiiin ja tietyllä tavalla pukeutuviin ihmisiin. Useat näistä ryhmistä ovat huono-osaisia.

Mielikuvia potentiaalisesta uhasta luonnehtii anonymiteetti ja vieraus. Ikääntyvien naisten kuvauksissa vaara vaikuttaa olevan läsnä kaikkialla ja tekijä voi olla kuka tahansa. Tämä tulee esille mahdollista tekijää kuvaavista sanavalinnoista, kuten “kutsumaton vieras”, “outo mies”, pahantekijä”, “raivoava kaveri”, “epämääräinen kaveri”, “ihmeellinen tyyppi”, “kaiken maailman kauppias” tai “yks tyyppi”. Mahdollisiin väkivallan tekijään/tekijöihin viitataan toistuvasti myös sanoilla “joku” tai “ne”, jotka häivyttävät tekijän identiteettiä. Määrittämättömyyttä korostavien substantiivien, adjektiivien ja pronomien lisäksi vaaran kokoaikaista läsnäoloa ja arvaamattomuutta kuvataan toistuvasti verbeillä, kuten “väijyä”, “kytätä” ja “vaania”. Myös vaatetus yhdistetään käsitykseen tuntemattomasta uhasta. Ikääntyvät naiset mainitsevat varsinkin huppujen ja mustan vaatetuksen luovan mielikuvia henkilön uhkaavuudesta. Universaalia vaaran tuntua voisi selittää kanavoitumisen teorian kautta, jonka mukaan turvattomuuden tunne voi kanavoitua yleisestä epävarmuudesta (Kemppainen, Lönnquist & Tuominen 2014). Ikääntyvät naiset voivat kokea yleistä epävarmuutta esimerkiksi auktoriteetin ja autonomian puutteen aiheuttaman stressin vuoksi (O’Neill & Schrage-Fruh 2019).

Potentiaaliseen väkivallan tekijään yhdistetään aineistossa toistuvasti huumeita. Huumeiden käytön nähdään motivoivan väkivaltarikokseen rahantarpeen vuoksi sekä huumeiden alaisuuden aiheuttaman sattumanvaraisen aggression takia. Sen sijaan alkoholin käyttäjien tai alkoholistien ei nähdä olevan yhtä merkittävä turvallisuusuhka. Alkoholistit mainitaan aineistossa, kun vertaillaan eri päihteiden aiheuttamia uhkatilanteita. Siinä missä huumeet yhdistetään pahoihin aikomuksiin, alkoholin kulutus nähdään harmittomana ja alkoholin käyttäjiä nimitetään harmittomuutta viestivästi “rehveleiksi”, “kesäjuopoiksi” tai “tutuiksi juopoiksi”. Aineistossa mainitaan useasti myös suoraan, että alkoholi on huumeita pienempi paha, vaikka poliisien tilastoinnin mukaan kahdessa kolmesta pahoinpitelytapauksessa tekijä on alkoholin vaikutuksen alaisena (Siren 2005, 103). Huumeiden alaisuudessa tehdyt väkivaltarikokset sen sijaan ovat tätä harvinaisempia (Kekki 2009, 38). Kuva huumeiden käyttäjien aggressiivisuudesta sivullisia kohtaan vaikuttaa siis johtuvan huumeiden käyttöön liittyvästä stigmasta. Stigman käsite tarkoittaa ominaisuuksia, kuten huumeiden käyttämistä, jotka heikentävät henkilön sosiaalista asemaa (Goffman 1963). Stigmatisoitu käsitys huumeiden käytöstä on aineistossa yleinen ja käy ilmi esimerkiksi seuraavassa aineisto-otteessa.

N11: “Sitten vasta kun huumeet ja lääkkeet, ja sitten nää kun mielenterveyspotilaat potkitaan liian aikasin, niin sanottuun avohoitoon. Ja eihän he niitä, lääkkeitänsä aina sit kuitenkaan ota. Ja sitten vallankin, jos on näitä harhasia, ihmisiä jotka on, näkevät kenties sinussa jonkun uhkan itsellensä, et he tosiaan kokee et sä oot uhka ja sit käy päälle.”

Aineisto-ote

Kuten edellisestä otteesta voi huomata, myös mielenterveysongelmat liitetään aineistossa arvaamattomuuteen ja aggressiivisuuteen. Kuten huumeiden käyttöönkin, myös mielenterveysongelmien liittyvä vahva stigma. Aineistosta käy useasti ilmi aiemmassakin tutkimuksessa esitetty ajatus mielenterveysongelmien kaksinaapaisesta käsittämisestä, jossa ihmiset normaaleihin (meihin) ja epänormaaleihin (heihin) (Katilainen 2008, 21). Aineistossa mielenterveysongelmia omaavat liitetään vaarallisuuteen, jolloin heidät nähdään kaksinkertaisesti poikkeavina.

Myös maahanmuuttajat, pakolaiset turvapaikanhakijat, muslimit, ulkomaalaiset ja romanit yhdistetään aineistossa säännönmukaisesti väkivallan uhkaan. Yhdistän nämä ryhmät analyysissäni yhteen toiseuttamisen perusteella. Toiseuttamisella (Hall 1999, 139–222) viitataan ikääntyvien naisten tapaan jakaa ihmisryhmiä normaaleihin ja epänormaaleihin

merkityksellisinä näkemiensä erojen, kuten etnisyyden perusteella. Toiseus vetää Stuart Hallin (1999) mukaan puoleensa myös muita erilaisuuksia, kuten aineistossani vaarallisuuden, muodostaen *toiseuden spektaakkelin*. Varsinkin miespuoliset turvapaikanhakijat aiheuttivat aineistossa huolta. Aineistossa nousee esiin huoli kulttuurien liian suuresta erosta, mutta puheenvuoroista on havaittavissa myös essentialismia, jossa tiettyjä ulkomaalaisia pidetään olemuksellisesti ”erityyppisinä”, kuten seuraavasta eri ihmisryhmien vaarallisuutta arvioivasta puheenvuorosta käy ilmi:

N7: “Mutta mun mielestäni toikin mikkä tulee tosta Jugoslaviasta tai Serbiasta ni ne on vähän erityyppisiä ihmisiä mikkä tulee tuolta, kaukaa, Irakista ja tuolta.”

5.1.4. Rikoksen mahdollistava tila

Viimeinen sosiaalipsykologisen mallin mukainen kategoria, *rikoksen mahdollistava tila*, käsittää tilan paikallisena ja ajallisena. Kategoria kuvaa sitä, missä määrin henkilö kokee tilan rikollistavuuden (Van der Wurff, Staalduinen & Stringer 1989, 144–145). Mitä tulee paikkaan, asuinalueet, joilla on paljon vuokra-asuntoja koetaan turvattomina. Myös kaupungit koetaan syrjäisempiä alueita uhkaavampina.

Ajan suhteen yö- ja ilta-aika yhdistetään turvattomuuden tunteeseen. Haastateltavat mainitsevat aineistossa pimeän ja yöajan pelkoa lisäävän vaikutuksen useita kertoja. Myös Leen (1982) tutkimus vahvistaa havaintoni yöajan merkityksestä ikääntyvien naisten turvattomuuden kokemukseen. Tutkimuksen mukaan suurin ero ikääntyvien miesten ja naisten rikoksen pelon kokemuksessa on se, että naiset kokevat öisin huomattavasti enemmän turvattomuutta kuin miehet. Aineistossa yöaika tulee esille yhdessä välttämiskäyttäytymiseen viittaamisen kanssa. Ikääntyvät naiset joko kertovat välttävänsä pimeällä ulkona liikkumista tai kertovat kuinka nuorempina pelkäsivät kulkea töistä kotiin pimeällä.

Työpaikka yhdistetään muutenkin kuin työmatkan kautta turvattomuuden tunteeseen. Yleisin tilanne, jossa naiset mainitsevat itse kokeneensa suoraa väkivallan uhkaa on työaikana ennen eläköitymistä. Aiemmat kokemukset väkivallasta ja sen uhasta voivatkin lisätä turvattomuuden tunnetta (Toseland 1982). Aineistossa mainitut turvattomiin tilanteisiin yhdistetyt työpaikat vaikuttavat olevan varsin naisvaltaisilla aloilla: asiakaspalvelutehtävissä, sairaalassa, pankissa tai tukihenkilönä vankilassa. On siis mahdollista, että naisvaltaiset alat ja niiden

ihmiskeskeisyys asettavat naisia uhkaaviin tilanteisiin, jotka sitten altistavat myöhemmälle väkivallan pelolle.

N11: "Mä oon kerran ollu sillai et oon ollu viemässä tohon Hatanpäälle yhtä, asiakasta, ja, no siellä sattukin olemaan sitten vastaanotossa jo valmiiks semmonen, raivoava kaveri, jonka sitten nainhoitaja yritti taltuttaa mut eihän siitä tahtonu tulla yhtään mitään, hentonen nainen siinä raavasta miestä vastaan."

Aineisto-ote

Myös tietyt asuinalueet yhdistetään uhkaavuuteen ja väkivallan mahdollisuuteen. Ikääntyneet naiset nimeävät aineistossa asuinkunnistaan useita alueita, joita kuvailevat vaarallisiksi. Tyypillistä aineistossa vaarallisuuteen yhdistetyille asuinalueille on heikko tulotaso ja vuokra-asuntopainotteisuus omistusasuntojen sijaan. Asuinalueet, joilla on paljon vuokra-asuntoja, kuvataan aineistossa levottomiksi ja alueilla tapahtuneita väkivaltarikoksia nostetaan useasti esille. Näillä asuinalueilla asuviin ihmisiin liitetään mielikuvia elämänhallinnan ongelmista ja heitä nimitetään esimerkiksi "jengiporukaksi" tai alkoholisteiksi. Vähävaraisten asuinalueiden yhdistäminen vaarallisuuteen liittyy siis heikon tulotason väkivallan uhkaan, mikä on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa (ks. esim. Kemppainen, Lönnquist, Tuominen 2014). Vuokra-alueisiin ja niiden asukkaisiin liittyvät mielikuvat havainnollistuvat seuraavassa aineisto-otteessa, jossa asukkaita nimitetään suoraan "huonommaksi väeksi".

N1: "...vähän laitapuolen kulkijoita ja muuta niissä taloissa ja, kaupungin näitä (-) vuokrataloja mitkä sitte tuo sitä semmosta, huonompaa väkeä sinne."

5.2. Eriarvoisuusdiskurssit rakentamassa pelon kohdetta ja kokijaa

Ikääntyvien naisten ryhmäkeskustelusta on siis tulkittavissa lukuisia turvattomuuden tunteeseen ja koettuun väkivallan uhkaan liitettyjä taustatekijöitä. Liitin edellisessä luvussa sisällönanalyysin avulla väkivallan pelkoon puhetavat, joista on tulkittavissa eriarvoisuuksia pelon taustatekijöinä. Seuraavaksi käytin näitä puhetapoja elementteinä, joista muodostin kaksi eriarvoisuusdiskurssia: *uhridiskurssin* ja *uhkadiskurssin*. Molemmat diskurssit sisältävät useita rajatumpia tulkintarepertuaareja, joiden käyttöä keskustelussa vaihdellaan. Vaikka diskurssit olisivat jaettavissa tulkintarepertuaarien mukaisesti hienojakoisemminkin, päädyin karkeaan kahtiajakoon korostaakseni aineistossa esiintyvää ristiriitaa: tiettyjä huono-osaisia halutaan

suojella, toisia pelätään. Kiinnostavaa onkin se, miten tätä vastakkainasettelua perustellaan, eli millaisia (ja miten) sosiaalisista käytännöistä kumpuavia diskursseja käytetään, jotta ristiriita voidaan esittää kulttuurisesti hyväksyttynä. Tällöin voidaan saada selville millaisia kulttuurisesti tuotettuja käytäntöjä ikääntyvät naiset kokevat tarpeelliseksi näyttää hallitsevansa missäkin tilanteessa. Se, millaisilla tavoilla ikääntyvät naiset merkityksellistävät eriarvoisuuden yhteyttä turvattomuuteen, ei siis synny yksilöiden mielessä vaan on palautettavissa kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tässä luvussa kuvailen muodostamiani diskursseja, havainnollistan, miten niitä käytetään aineistossa ja millaisia funktioita niillä voisi olla.

5.2.1. Uhidiskurssi

Koostin *uhridiskurssin* tulkintarepertuaareista, jotka kuvaavat sitä, millaisia minuuksia ikääntyvät naiset rakentavat itsellensä potentiaalisina väkivallan uhreina ja pelkääjinä. Aineistosta nousee esille useita ikääntyville naisille tyypillisiä haavoittuvuuksia, jotka voivat altistaa turvattomuuden tunteelle. Huomionarvoista kuitenkin on, että aineiston perusteella eriarvoisuuden vaikutus turvattomuuden kokemukseen ei toimi aina näin suoraviivaisesti. Vaikka naisten vanhenemiseen liittyvät huono-osaisuudet ovat keskustelussa vahvasti läsnä, tulkintarepertuaarit ovat tätä moninaisempia. Ikääntyvät naiset eivät aina asemoi itseään huono-osaisiksi, hyväosaisuus yhdistetään ajoittain suurempaan väkivallan uhkaan ja toisaalta huono-osaisuus saattaa paikoin suojata turvattomuuden tunteelta.

Uhidiskurssiin liittämäni tulkintarepertuaarit ovat hoivaaja -identiteetti ja helppo uhri -identiteetti. Hoivaaja -identiteetti perustuu tapoihin, joilla ikääntyvät naiset ilmaisevat sijaispelkoa. Sijaispelkoa ilmaistaan tunnettavan varsinkin lasten ja nuorten naisten puolesta, mitä esittelin *kiinnostavuus* ja *voimasuhteet* -kategorioissa. Yhdistän sijaispelon ilmaisut sukupuolittuneen hoivavastuun normiin, jossa naiset käsitetään lähinnä suhteessa muihin ihmisiin ja heille lankeaa vastuu lasten kasvattamisesta ja yhteiskuntaa uusintavasta työstä. Helppo uhri -identiteetti taas viittaa tapaan, jolla iäkkäät naiset kuvaavat väkivallan uhan liittyvän siihen, että uhri on samanaikaisesti sekä *kiinnostava*, että heikompi *voimasuhteissa*. Tällöin pelon kokija, joka käyttää helpon uhrin tulkintarepertuaaria, tulee rakentaneeksi kuvaa otollisesta uhrista. Helppo uhri -identiteetin mukaisessa tulkintarepertuaarissa turvattomuuteen yhdistyy sekä huono- että hyväosaisuus. Seksuaalinen vetovoima ja varallisuus voivat altistaa väkivallan uhalle, mutta nimenomaan silloin kun väkivallan kohde omaa heikon voima- ja valta-aseman.

5.2.2. Uhkadiskurssi

Toinen muodostamani diskurssi, *uhkadiskurssi*, koostuu niistä tulkintarepertuaareista, jotka kuvaavat ikääntyvien naisten pelon kohteelle asettamia minuuksia. Toisin sanoen uhkadiskurssi kuvaa sitä, millaisina ikääntyvät naiset näkevät potentiaalisen väkivallan tekijän. Siinä missä ikääntyvien naisten omaan minuuteen liittämä eriarvoisuus rakentuu uhridiskurssissa monisuuntaisena, uhkadiskurssissa huono-osaisuuden rooli on hegemonisempi. Pelon kohde nähdään lähes poikkeuksetta sosiaalisessa hierarkiassa alempana olevana, lukuun ottamatta ainoastaan miessukupuolta, joka yhdistetään hyvin säännönmukaisesti pelon kohteeseen. Lisäksi pelon kohteeseen liitettyjä puhetapoja luonnehtii se, että heidät pelkistetään yhteen ominaisuuteen, oli se sitten mielenterveysongelmat, ulkomaalaisuus tai päihteiden käyttö.

Diskurssin sisältämät tulkintarepertuaarit ovat muukalainen -identiteetti, väijyjä -identiteetti ja laitapuolenkulkija -identiteetti. Muukalainen -identiteetti viittaa *pahat aikomukset* -kategoriassa kuvaamaani, ulkomaalaisten, rodullistettujen, maahanmuuttajien, romanien ja muiden toiseutettujen kokemiseen pelon kohteina. Muukalaisuus sanana kuvaa ikääntyneiden naisten tapaa toiseuttaa nämä ihmisryhmät etnisyyden perusteella ja kokea heidät vaarallisina. Väijyjä -identiteetti taas kuvaa *pahat aikomukset* ja *voimasuhteet* -kategorioissa ja esittelemääni naisten tapaan kokea väkivallan uhkaa kaikkialla. Laitapuolenkulkija -identiteettiin yhdistin suomalaisessa yhteiskunnassa stigmatisoituihin ihmisryhmiin: huumeiden käyttäjiin, mielenterveysongelmaisiin ja vähävaraisiin. Huumeiden käyttäjien ja mielenterveysongelmaisten yhdistäminen väkivallan uhkaan käy ilmi *pahat aikomukset* -kategoriasta ja vähävaraisuuden roolia esittelin *rikoksen mahdollistava tila* -kategoriassa vuokra-asuntoalueisiin yhdistetyn vaaran tunteen yhteydessä.

5.2.3. Miten ja miksi uhri- ja uhkadiskursseja käytetään?

Seuraavaksi erittelen uhri- ja uhkadiskurssien käytön keskeisimmät pääpiirteet ikääntyvien naisten ryhmäkeskustelussa. Erittelen sitä, miten erilaisia tulkintarepertuaareja käytetään vastinpareina ja sitä, miten repertuaarien käyttö on palautettavissa eriarvoistaviin sosiaalisiin käytäntöihin.

Hoivavastuun kohdistuminen naisille vaikuttaa olevan niin vahva sosiaalinen käytäntö, että ikääntyvät naiset rakentavat hoivaaja -identiteettiä keskustelussa usein ja yllättävissäkin kohdissa. Esimerkiksi heti keskustelun aluksi haastattelijan kertoessa ryhmäkeskustelun aiheen olevan väkivallan uhka, kolme naista käyttää juuri hoivaaja -identiteettiä tulkintarepertuaarina

ilmaistessaan huolta lapsiin kohdistuvasta väkivallan uhasta. Myös muissa haastattelun vaiheissa huoli lapsista nousee esille silloinkin, kun se ei liity sen hetkiseen kontekstiin ja huolen suuruutta korostetaan puheenvuoroissa.

Hoivavastuun vahvuudesta kulttuurisena käytäntönä kertoo myös se, että hoivaaja -identiteetti otetaan käyttöön tilanteissa, joissa keskustelijoilla on vaara näyttäytyä sosiaalisesti kyseenalaisessa valossa. Kun haastateltavat käyttävät pelon kohteesta muukalais- ja laitapuolenkulkija -identiteetin mukaisia tulkintarepertuaareja, he vaikuttavat tulevan tietoiseksi aiheen kulttuurisesta herkkyydestä. Vastinparina käytetään kuitenkin usein juuri hoivaaja -identiteettiä, sillä huoli lapsista vaikuttaa olevan hyväksytty syy käyttää huono-osaisista pelon kohteista loukkaavaakin kieltä. Huoli muista ihmisistä, varsinkin lapsista näyttäytyy siis olevan kulttuurisesti tarpeeksi voimakas tulkintarepertuaari perustelemaan muukalaisina ja laitapuolenkulkijoina pidettyjen ryhmien kielteistä diskursiivista konstruointia. Seuraavassa aineisto-otteessa tämä hoivaaja -identiteetin käyttöönotto heti muukalainen -identiteetin jälkeen käy ilmi tilanteessa, jossa haastateltava vertailee maahanmuuttajataustaisen tuttavaperheensä eroa vaarallisina pitämiinsä pakolaismiehiin.

N10: Sillon kun mun ystäväperhe tuli kol-, joskus kun ne on ollu pieniä, niin niit on ollu niin vähän että, ne on saanu kaiken avun koulunkäyntiin et niil on ollu henkilökohtaset opettajat ja, ne on oppinu kaikki suomen kielen ja kouluttautunu täällä. Nyt on huono tilanne että nää nuoret miehet on täällä, niin että ne ei kotoudu, ja niistä tulee tää uhka. Ne tarvii rahaa ja tekee väkivaltatekoja ehkä, en tiedä.

N3: Ja seksuaalista häirintää.

N: Mut sekin on-

N: Ja kohdistuu paljon lapsiin.

Helppo uhri -identiteetti taas tulee esiin aineistossa niissä tilanteissa, joissa varallisuuden, seksuaalisen vetovoiman ja fyysisen heikkouden yhdistelmät liitetään turvattomuuden tunteisiin. Helpon uhrin tulkintarepertuaari yhdistyy keskustelussa varsinkin uhkadiskurssin väijyjä -identiteettiin. Tällöin käsitys uhrin houkuttelevuudesta yhdistyy tulkintaan vaaran universaaliudesta. Ikääntyneiden naisten kokemus fyysisestä rappeutumisesta ja heikosta sosiaalisesta asemasta yhdistettynä varallisuuteen voi altistaa siis yleiselle väkivallan pelolle lähes tilanteessa kuin tilanteessa.

N2: "Ainakin mun ystävättären äiti 90 v. suurin piirtein niin, keskellä päivää rollaattorin kanssa liikku niin, vietiin käsilaukku ja, tapahtu siinä vissiin jotain, mä en muista jotain

muutakin mut joka tapauksessa väkivallallahan se täytyy, viedä. Ei se vapaaehtosesti sitä oo antanu.”

Aineisto-ote

Toisaalta puhuttaessa nuorten naisten riskistä joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi helppo uhri -identiteetillä vaikuttaakin olevan erilainen funktio. Myös nuorten naisten kohdalla potentiaaliseen uhuriin yhdistetään sekä (seksuaalinen) kiinnostavuus että heikko valta-asema. Nuorista naisista puhuttaessa helppo uhri -identiteettiin yhdistyy kuitenkin jopa uhrin syyllistämistä, mikä voisi selittyä ikääntyvien naisten nuivalla suhtautumisella omaan huono-osaisuuteensa, mitä tulee seksuaaliseen viehättyvyyteen miesten silmissä. Syyllistävyys käy ilmi esimerkiksi seuraavasta aineisto-otteesta.

N3: “Niin justiin. Tietysti monet, nuoret likatkin ne on kieli pitkällä ku semmonen tumma komee mies tulee tuol, niissäkin on vähän oma vika mutta se on (-)”

Kaikista eniten neuvottelua vaativa tulkintarepertuaari vaikuttaa olevan uhkadiskurssiin yhdistämäni muukalainen -identiteetti. Tämä käy ilmi siitä, että muukalainen -identiteetin yhdistäminen vaaraan aiheuttaa keskustelussa selvästi eniten puheenaiheesta poikkeamista ja selontekoa. Muukalainen -identiteetin esille nouseminen on myös ainoa tulkintarepertuaari, joka aiheuttaa suoriakin vastareaktioita. Vaikka muukalaisuus yhdistetään usein pelon kohteeseen, selonteon tarve ja kärkeäkin vastakkainasettelu kertoo aiheen kulttuurisesta sensitiivisyydestä. Ikääntyvät naiset toisaalta uudelleenrakentavat muukalaisvastaisuutta sosiaalisena käytäntönä konstruoimalla etnistä toista vaarallisena, mutta toisaalta ymmärtävät rasistiseksi leimautumisen kulttuurisesti paheksuttuna. Seuraavassa aineisto-otteessa muukalaisuus -identiteetin käytön kulttuurinen sensitiivisyys käy ilmi useilla tavoilla. Ensinnäkin katkelmassa on eksytty varsinaisen puheenaiheen sijaan neuvottelemaan maahanmuuton oikeutuksista. Toiseksi otteessa mainitaan herjaava termi, jonka olen tutkimuseettisistä syistä tummentanut näkymättömiin. Kolmanneksi otteen puheenvuorosta: “Eikä sitä saa sanoo” käy ilmi ryhmäkeskustelussa harvinainen tilanne, jossa haastateltava toruu edellistä sopimattomasta kielenkäytöstä.

*N9: Mut toisaalta mä oon joskus ajatellu sitäkin että, iät ja ajat on ollu kansainvaelluksia. Tää on yks määrätynlainen kansainvaellus. Me ollaan oltu kovia, me ollaan menty Ruotsiin ja..
N: 1800-luvun, Amerikkaan.*

N9: ..Ameriikkaan ja siis, että toisaalta aattelen että se voi kuulua et, luonnolliseen, olla luonnollista. Ja ainahan uutta pelätään. Eihän sitä, [REDACTED] nähny täällä tummaihosta ennen kun vasta joskus.

N: Eikä sitä saa sanoo (--).

N: Ei saa.

N: [REDACTED] saa sanoo.

N: Ei saa sanoo.

Aineistosta muodostamieni diskurssien perusteella vaikuttaa siltä, että sekä ikääntyviä naisia että muita huono-osaisia ryhmiä koskevat eriarvoistavat sosiaaliset käytännöt yhdistetään turvattomuuden tunteeseen. Ikääntyvien naisten kohdalla varsinkin hoivavastuun sukupuolittuneisuus sekä rappeutumisen narratiivin mukainen käsitys vanhenemisesta yhdistyvät väkivallan pelkoon. Lisäksi huumeiden ja mielenterveysongelmien stigmatisointi, etninen toiseuttaminen ja taloudellinen epätasa-arvo sosiaalisina käytäntöinä yhdistyvät koettuun turvattomuuteen ikääntyvien naisten puheessa. Uhri- ja uhkadiskurssin välisen suhteen tarkastelu valottaa sitä, miten ikääntyvät naiset asemoituvat pelkääjinä suhteessa pelon kohteisiin. Vaikuttaakin siltä, että ikääntyviä naisia koskevat eriarvoisuudet toimivat vuorovaikutteisessa suhteessa muita ryhmiä koskevan eriarvoisuuden kanssa. Ikääntyviä naisia itseään koskevat hyvä- ja huono-osaisuudet yhdistettynä pelon kohdetta koskeviin huono-osaisuuksiin rakentavat keskustelussa turvattomuuden tunteen kontekstin.

6. Johtopäätökset ja pohdintaa

Esittelen seuraavaksi tiiviisti tutkimuksen tärkeimmät tulokset ja yhdistän ne laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Pohdin tämän jälkeen sitä, miten eriarvoisuuden ja turvattomuuden tunteen välistä suhdetta voitaisiin purkaa ja millaisia näkökulmia jatkotutkimuksessa olisi tärkeää huomioida.

Tutkielmani tuloksia luonnehtii eriarvoisuuden ja turvattomuuden tunteen moninainen, ajoittain paradoksaalinenkin suhde. Kuten tutkielmani alkupuolella esitin, ikääntyvät naiset kokevat suhteellisen paljon turvattomuutta ja samanaikaisesti naisten ikääntymiseen liitetyt kielteiset mielikuvat ja eriarvoistavat prosessit asettavat heidät marginaaliin yhteiskunnassa. Lähdin tutkielman tekoon siksi siitä ajatuksesta, että ikääntyvillä naisilla voisi olla erityisiä haavoittuvuuksia, jotka altistavat väkivallan pelolle. Tulokset antavatkin osviittaa siitä, että naisten puheessa on tulkittavissa useita sukupuolen ja iän intersektiolle tyypillisiä huono-osaisuuden muotoja, jotka sosiaalipsykologisen mallin avulla on yhdistettävissä rikoksen pelkoon. Aineistosta tulkittavia ikääntyviä naisia koskevia huono-osaisuuden muotoja olivat

esimerkiksi kehon autonomian heikkeneminen, yleinen kokemus hallinnan puutteesta sekä työn ja erityisesti hoivatyön sukupuolittuneisuus.

Pian analyysia tehdessäni huomasin kuitenkin, että ikääntyviä naisia koskevien huono-osaisuuksien tarkastelu ei vielä anna tarpeeksi kattavaa kuvaa siitä, miten eriarvoisuus linkittyy turvattomuuteen ryhmäkeskustelussa. Vaikka naisten vanhenemiseen liittyy monia heidän yhteiskunnallista asemaansa heikentäviä tekijöitä, on kuitenkin huomioitava, että kaikki naiseuden käänköpuolet eivät yksinomaan muutu kielteisiksi iän karttuessa. Esimerkiksi seksuaalisen markkina-arvon laskiessa ikääntyvät naiset voivat kokea vähemmän häirintää (Calasanti & King 2015, 193). Tällöin huono-osaisuus voi paradoksaalisesti suojata toiselta huono-osaisuuden muodolta, eli seksuaaliselta väkivallalta ja sen pelolta. Lisäksi hyväosaisuus saattoi varallisuuden muodossa altistaa turvattomuuden tunteelle. Tämä eriarvoisuuksien mekanismien monimuotoisuus on tärkeää muistaa, jottei ikääntyneitä naisia pelkistetä uhreiksi ja näin vahvisteta haitallisia mielikuvia vanhenemisesta.

Erityisen kiinnostava havainto oli se, että aineistossa turvattomuuden tunteelle ei altistanut ainoastaan ikääntyviä naisia itseään koskeva eriarvoisuus, vaan yhteiskunnallinen eriarvoisuus yleisesti. Tällä tarkoitan ikääntyvien naisten tapaa käsittää ja diskursiivisesti rakentaa kuvaa siitä, millainen vaarallinen ihminen on. Aineiston perusteella pelon kohteena vaikuttivat olevan marginalisoidut ihmisryhmät, kuten maahanmuuttajat, huumeiden käyttäjät, mielenterveysongelmaiset sekä vähävaraiset. Diskurssianalyysini perusteella vaikutti siltä, että ikääntyvien naisten itselleen rakentamat minuudet toimivat vuorovaikutuksessa pelon kohteelle rakennettujen minuuksien kanssa keskusteltaessa turvattomuudesta. On siis mahdollista, että juuri ikääntyviä naisia ja pelon kohteita koskevien eriarvoisuuksien yhdistelmä on osatekijänä sille, että ikääntyvät naiset kokevat paljon turvattomuutta. Esimerkiksi käsitys stigmatisoitujen ihmisryhmien vaarallisuudesta vaikutti aineiston perusteella vahvistavan väkivallan pelkoa nimenomaan silloin, kun se yhdistyi hoivavastuuseen liittyvään sijaispelkoon tai kokemukseen kehon rappeutumisesta.

Myös Ravi Baghel (2010) on huomioinut tutkimuksessaan pelon kohdetta koskevan huono-osaisuuden merkityksen rikoksen pelkoon. Tutkimuksessa sosiaalipsykologista mallia sovellettiin vaarallisena pidettyyn ja polarisoituneeseen Etelä-Afrikan kontekstiin ja malliin esitettiin viidettä rikoksen pelkoa selittävää kategoriaa: *pelkona ilmaistuja kokemuksia* (eng. expressed as fear). Baghel yhdisti viidennen kategorian yhteiskunnan rakenteellisiin ongelmiin, jotka aiheuttavat jopa vihaan ajavaa sosiaalista hierarkiaa, mikä ilmaistaan

harhaanjohtavasti pelkona (Em., 76–79.) Vaikka Baghelin tutkimuksessa tarkastellaan hyvin erilaista yhteiskunnallista kontekstia Suomeen verrattuna, myös oman tutkielmani tulokset viittaavat siihen, että rakenteellinen eriarvoisuus näyttelee tärkeää roolia ikääntyvien naisten turvattomuuden kokemuksessa.

Suomessa tapahtuva turvattomuutta käsittelevä vilkas julkinen keskustelu on usein tulkittavissa Baghelin (2010) *pelkona ilmaistujen kokemusten* -kategorian kautta. Ikääntyvien naisten ilmaiset marginalisoitujen ihmisryhmien pelottavuudesta ovat tuttuja myös iltapäivälehtien artikkeleista, kahvipöydistä ja poliittisesta keskustelusta. Vaikka ikääntyvät naiset tutkimuksessani näyttävätkin olevan aktiivisessa roolissa eriarvoisuuden uudelleenrakentamisessa, on muistettava, että eriarvoisuusdiskurssit eivät kumpua yksilöiden mielestä, vaan yhteiskunnan vahvoista sosiaalisista käytännöistä. Lisäksi tulosteni perusteella vaikuttaa, että ikääntyviä naisia itseään koskevat huono-osaisuudet ovat merkittävä taustatekijä väkivallan pelolle. En siis pyri langettamaan vastuuta eriarvoisuuden rakentamisesta ikääntyville naisille, vaan yhteiskunnan rakenteille, joissa eriarvoisuus syntyy ja joissa sitä ylläpidetään.

Turvattomuuden tunnetta ylläpitävillä eriarvoistavilla sosiaalisilla käytännöillä ja niistä syntyvillä diskursseilla on useita kielteisiä ja tosimaailmallisia vaikutuksia. Aiemman tutkimuksen perusteella korkea turvattomuuden tunne voi vaikuttaa yksilön elämään kielteisesti esimerkiksi välttämiskäyttäytymisestä johtuvan vapauden kapenemisen, sosiaalisen eristäytymisen ja stressin kautta (Sundeen & Mathieu 1976). Tällöin eriarvoisuudesta kumpuava turvattomuuden tunne lisää edelleen eriarvoisuutta. Toisaalta julkisessa keskustelussa tapahtuva turvattomuuden ja väkivallan uhan paisuttelu ja *pelkona ilmaistut kokemukset* voivat paitsi lisätä yksilöiden kokemaa turvattomuutta (Laakkonen & Mustikkamäki 2000, 7–9; Haara, Reunanen, Näsä & Kivivuori 2017), myös ylläpitää eriarvoistavia mielikuvia huono-osaisista vaarallisina pidetyistä ihmisryhmistä (Baghel 2010). Turvattomuuspuhe voi tällöin ylläpitää ja lisätä polarisaatiota, millä voi olla painaviakin tosimaailmallisia vaikutuksia esimerkiksi populististen puolueiden käyttäessä näennäistä turvattomuutta argumenttina rajoittaa marginalisoitujen ryhmien oikeuksia. Tärkeää onkin pohtia, kuka voisi hyötyä suuresta turvattomuuden tunteesta. Populististen puolueiden lisäksi teoriaosuudessa esittelemäni Murray Lee (2007) argumentoi, että valtio hyötyy turvattomuuden ilmapiiristä, koska heikkoina nähdyt ryhmät, erityisesti naiset, käsittävät itsensä alttiina rikoksille ja itsekontrollin kautta vapauttavat valtion suojelemisen vastuulta.

Se, miten eriarvoistavat sosiaaliset käytännöt yhdistyvät puheessa turvattomuuden tunteeseen ja sitten uudelleenrakentavat eriarvoisuutta ei siis ole samantekevää, vaan eriarvoisuusdiskursseilla on ideologista valtaa (Jokinen & Juhila 2016, 94–95). Diskursseja voidaan eriarvoisuuden uusintamisen näkökulmasta kuitenkin tulkita myös transformaation käsitteen kautta (Em., 98–99). Diskurssit koostuvat sosiaalisen todellisuuden tulkinnoista, jotka eivät kuitenkaan koskaan ole lopullisia. Transformaation käsitettä voidaan tulkintani mukaan käyttää eriarvoisuuden ja turvattomuuden tunteen välisen kierteen katkaisemiseksi ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkään hegemonisia diskursseja ei ole olemassa ilman niitä ylläpitäviä sosiaalisia käytäntöjä (Em., 99). Eriarvoisuuden ja turvattomuuden tunteen välisen kierteen katkaisemiseksi olisi tällöin puuttuttava diskurssien alkulähteeseen, eli niihin sosiaaliin käytäntöihin, joissa eriarvoisuus syntyy. Toiseksi diskurssien välisiä ja sisäisiä ristiriitoja on mahdollista järjestää siten, että niiden eriarvoisuutta uusintavat merkitykset tulevat kyseenalaisiksi (Em., 99–102). Paikannan aineistosta tulkitsemieni *uhri-* ja *uhkadiskurssin* väliltä ainakin yhden keskeisen ristiriidan: sen, että toisia heikossa asemassa olevia ryhmiä halutaan suojella ja toisten heikkoa asemaa vahvistetaan yhdistämällä heihin vaarallisuus ja pelkistämällä heidät yhteen ominaisuuteen. Ikääntyvät naiset vaikuttavat aineiston perusteella vastustavan heikossa asemassa olevien sortamista, mutta tulevat silti (mahdollisesti huomaamattaan) uusintaneeksi tiettyjä sortavia ajattelumalleja. Diskurssien uudelleenjärjestäminen niin, että kaikki huono-osaisuus nähdään rakenteista johtuvana ja ongelmana, joka täytyisi korjata, voisi siis purkaa diskurssien eriarvoisuutta uudenrakentavaa voimaa.

Tutkielmani tulokset viittaavat siis siihen, että turvattomuus ja eriarvoisuus ovat tiiviissä kanssakäymisessä toistensa kanssa. Tulokset valottavat sitä, miten aineiston ikääntyvät naiset diskursiivisesti rakentavat tätä yhteyttä puheessaan. Aineistosta olisi tulkittavissa myös useita turvattomuuden tunteen taustatekijöitä, joita en käsitellyt tutkielmassani, koska rajasin tutkimusongelmakseni juuri eriarvoisuuden pelon taustatekijäksi. Olisikin kiinnostavaa jatkotutkimuksen kannalta tulkita millaisia muita taustatekijöitä ikääntyvien naisten turvattomuuden tunteeseen liittyy. Voivatko esimerkiksi elämän pituus ja sen aikana kartutettu tieto ja kokemukset, vaikuttaa väkivallan pelkoon sitä lisäävästi? Lisäksi turvattomuuden tunteen tutkimuksessa intersektionaalisuus on jäänyt taka-alalle. Olen yhtä mieltä Stephen Mooren (2010) kanssa siitä, että korkeaa rikoksen pelkoa olisi tutkittava kaikki demografiset taustatekijät huomioon ottaen. Jatkotutkimuksen kannalta olisikin tärkeää ottaa huomioon,

miten esimerkiksi seksuaalinen suuntautuminen ja rotu suhteutuvat ikääntyneiden naisten turvattomuuden kokemukseen.

Lähteet

Alasuutari, Pertti (2019) *Laadullinen tutkimus* (5. p.). Tampere: Vastapaino.

Alentola, Anni (2022) Ruotsalaiset Suomen katujengeistä: Älkää tehkö näitä virheitä. Iltalehti artikkeli. 31.10.2022. <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/9ecaeddc-6fde-49fa-9af3-b5c5b99909a3>. Viitattu 15.12.2022.

Baghel, Ravi (2010) Fear of Crime in South Africa: Obsession, compulsion, disorder. *Transcience Journal* 2(1), 71–84.

Calasanti, Toni & King, Neal (2015) Intersectionality and age. Teoksessa Martin, W. & Twigg, J. (toim.) *Routledge Handbook of Cultural Gerontology*. New York: Routledge.

Calasanti, Toni (2003) Masculinities and Care Work in Old Age. Teoksessa Arber S., Davidson K. & Gin J. (toim.) *Gender and Aging –Changing Roles and Relationships*. Open University Press: Philadelphia.

Cho, Sumi, Crenshaw, Kimberle Williams, & McCall, Leslie (2013) Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications, and Praxis. *Journal of Women in Culture and Society*, 38(4), 785–810.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (8. p.). Tampere: Vastapaino.

Farrall, Stephen, Bannister, Jon, Ditton, Jason & Gilchrist, Elizabeth (2000) Social Psychology and Fear of Crime –Re-examining a Speculative Model. *Brit. J. Journal* 40/2000, 399–413.

Furstenberg, Frank F. (1971) Public reaction to crime in the streets. *American Scholar* 40/1971, 601-610.

Furstenberg, Frank F. (1972) Fear of crime and its effects on citizen behavior. Teoksessa A. Biderman (toim.) *Crime and justice: A symposium*. New York: Nailburg.

Foucault, Michel (1980) *Power/Knowledge*. Brighton: Harvester.

Goffman, Erving (1963) *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. London: Penguin.

Haara, Paula, Reunanen, Esa, Näsi, Matti & Kivivuori Janne (2017) *Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa: Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Suomentaneet Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino. 98–105, 139-222.

Hearn, Jeff & Wray, Sharon (2015) Gender: implications of a contested area. Teoksessa Martin, W. & Twigg, J. (toim.) *Routledge Handbook of Cultural Gerontology*. New York: Routledge.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 3. artikla: Oikeus elämään. Ihmisoikeudet.net. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/kansalais-ja-poliittiset-oikeudet/oikeus-elamaan/>. Viitattu 4.10.2022.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.). (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Katilainen, Petra (2008) *Avoin yhteiskunta haavoittui jälleen -Väkivallan ja mielenterveysongelmien suhde kahden sanomalehden konstruoimana ilmiönä*. Pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere.

Kempainen, Teemu, Lönnquist Henrik & Tuominen, Martti (2014) *Turvattomuus ei jakaudu tasan -Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta?* Yhteiskuntapolitiikka 79(1), 5–20.

Kekki, Tuula (2009) *Taparikollisuus, huumeet ja rikoskierre*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 80/2009. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Kirsi, Katri (2022) Tämä juttu kertoo miksi Linda, 19, kulkee pääkaupunkiseudun kaduilla teräaseen kanssa. Yle artikkeli. 4.11.2022. <https://yle.fi/a/74-20003585>. Viitattu 15.12.2022.

Koskela, Hille (1995) *Sähköinen silmä on ystäväsi? -Elektronisen valvonnan kaupunkimaantiedettä*. Yhteiskuntasuunnittelu 95(3), 4–15.

Koskela, Hille (1994) “Tila on kuin tuhat lävistävää silmää” -ajatuksia tilakäsityksistä, kaupunkipeloista ja tilan kokemisesta. *Naistutkimus* 94(4), 22–33.

Koskela, Hille (1997) Tilapuoli sukupuoli. Teoksessa Haarni T., Karvinen M., Koskela, H. & Tani S. (toim.) *Tila, paikka ja maisema, Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.

Koivukangas, Helena & Fali, Sirkku (2011) *Vanhusten kokemuksia turvallisuudesta*. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Oulu: Diakonia ammattikorkeakoulu.

Laakkonen, Karoliina & Mustikkamäki Nina (2000) *Kaupunkitila, -pelko ja -suunnittelu*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Laatikainen, Tanja (2009) *Vanhustenhuollon ammattilaisten kokemuksia vanhusten kotona asumisen vaikeutumisesta ja tukemisesta 16 kunnassa*. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 66/2009. Kelan tutkimuslaitos.

Lee, Gary R. (1982) *Sex Differences in Fear of Crime Among Old People*. *Research on Aging* 4(3), 284–298.

Lee, Murray (2007) *Inventing Fear of Crime*. London: Willan.

McCall, Leslie (2005) The Complexity of Intersectionality. *Journal of Women in Culture and Society* 30(3), 1771–1800.

Moore, Stephen (2010) Older People, Fear and Crime: Problems and New Directions. *Working with Older People* 14(4), 16–24.

Nikunlaakso, Risto (2006) *Asuinympäristön turvallisuus ja sosiaalinen kontrolli*. Pro gradu - tutkielma. Kauppa- ja hallintotieteisen tiedekunta. Tampere: Tampereen yliopisto.

O'Neill & Schrage-Fruh (2019) Women and Ageing: Private Meaning, Social Lives. *Life Writing* 16(1), 1–8.

Perussuomalaisten kriminaalipoliittinen ohjelma 2022. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2022/10/KriminaaliOhjelmaIsoVerkko.pdf>. Viitattu 15.12.2022.

Pietilä, Ilkka (2010) Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Siren, Reino (2005) Alkoholiväkivaltatilanteissa. Teoksessa Reino Siren ja Päivi Honkatukia (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina -Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Helsinki.

Sundeen, Richard A. & Mathieu, James T. (1976) The Fear of Crime and Its Consequences Among Elderly in Three Urban Communities. *The Gerontologist* 16(3), 211–219.

Tilastokeskus (2022) Eräisiin rikoksiin epäilyt uhrin iän ja sukupuolen sekä ilmoitusvuoden mukaan 2009–2021. Viitattu 7.11.2022.

https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__rpk/statfin_rpk_pxt_13ne.px/

Toseland, Ronald W. (1982) Fear of Crime: Who Is Most Vulnerable? *Journal of Criminal Justice* 10(3), 199–209.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Van der Wurff, Adri, Van Staalduinen, Leendert & Stringer, Peter (1989) Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. *The Journal of Psychology* 129(2), 141–160.

Vuori, Jaana. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 2.10.2022.

Wetherell, Margaret & Potter Jonathan (1988) Discourse analysis and the identification of interpretative Repertoire. Teoksessa Charles Antaki (toim.) *Analysing Everyday Explanation. A Casebook of Methods*. Lontoo: Sage, 168–183.